

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

Opgericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen,
21 Maart 1900.

OOST EN WEST

Het Koloniaal belang
is een Algemeen
Nederlandsch belang.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . " 4.—
Afzonderlijke nummers. . . . . " 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel. . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . . . . " 0.09
" " " 1000 " . . . . . " 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd aan de Redactie-Commissie, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.

Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij "HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één's schenken van f 100, zijn donateur(trice)

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Aan het Bestuur der Vereeniging Oost en West te 's-Gravenhage. — Perskroniek. — Algemeene Berichten. — Uit de O. I. Mail. — West-Indische Berichten. — Van Vreemde koloniën. — Personalie. — Boekbespreking — Inhoud van Tijdschriften.

Mededeelingen.

I. Van de Redactie-Commissie:

Het in het vorige nummer aangevangen zeer interessante Feuilleton zal de volgende week worden voortgezet.

II. Van de Afdeling Amsterdam:

De Tentoonstelling van Ned.-Indische Kunstnijverheid en Huisvlijt in het stedelijk museum welke tot 8 September a.s. duurt is dagelijks geopend van 10—5 uur.

Entrée f 0.25. Donderdags f 0.50 (geen reductie-kaarten geldig). Doorlopende kaarten (persoonlijk) à f 1.—

Leden van Oost en West Afd. „Amsterdam" hebben op vertoon van hun Bewijs van Lidmaatschap met ééne dame vrijen toegang.

Leden der andere afdelingen tegen betaling van f 0.10 op vertoon van hun Bewijs van Lidmaatschap.

Leerlingen der Openbare Lagere Scholen, mits onder geleide hunner onderwijzers, tegen betaling van f 0.10.

Ter blijvende herinnering aan deze tentoonstelling wordt door het uitvoerend Comité eene serie prentbriefkaarten uitgegeven.

Deze serie bestaat uit 6 kaarten, elk voorstellende eene interessante afbeelding uit de koloniën.

Aan leden der Vereeniging „Oost en West", die deze serie wenschen te bezitten, wordt ze franco toegezonden, door den heer A. Zon, lid van het uitvoerend comité, Frans van Mierisstraat 67 te Amsterdam, na ontvangst van een bedrag van 16 cent in postzegels of per postwissel.

De Toestand op Madoera.

Aan
het Bestuur der Vereeniging „Oost en West"
te 's-Gravenhage.

Door Uwe bijdrage, groot f 200.—, tot leniging zooals U schreef, van de meest noodlijdenden der door den hongersnood geteisterde gezinnen op Madoera, werd ik zeer verrast. Aan den eenen kant was

de verrassing aangenaam, wijl zij mij op nieuw het bewijs gaf hoe Uwe Vereeniging niet alleen door woord en schrift, maar ook daadwerkelijk rusteloos bezig is in het belang der Inlandsche bevolking werkzaam te zijn en waar het kan toont, dat het haar in deze hooge ernst is en dat zij werkelijk hart heeft voor de bruinetintede Nederlanders aan deze zijde van den Oceaan. Aan den anderen kant bracht die verrassing mij in niet geringe verlegenheid.

Hoe toch aan het geld de gewenschte bestemming te geven?

Door den hongersnood geteisterde gezinnen bestaan hier niet, om reden noch het vorige jaar, noch dit jaar tot nu toe gebrek aan voedingsmiddelen, laat staan hongersnood ergens op Madoera is voorgekomen, zooals na herhaald onderzoek aan alle Europeesche en Inlandsche ambtenaren gebleken is.

Onwillekeurig dringt zich hierbij de vraag op: leest men in Holland de Indische berichten dan zoo eenzijdig of hecht men meer geloof aan onware sensatieberichten van sommige bladen dan aan door mij der Regeering toegezonden telegrammen (door het persbureau aan de dagbladen weergegeven) en aan weerleggende artikelen, zooals o.a. het in verschillende couranten geplaatst zijnde stuk van den heer Pecqueur, assistent-resident secretaris van Madoera?

Daarin werd toch in de eerste plaats het bestaan of bestaan hebben van hongersnood beslist tegengesproken.

Het lezen dier weerleggingen moet vooral Indische menschen aan de juistheid der sensatiewekkende berichten hebben doen twifelen. Zij toch weten bij ondervinding, hoe de couranten omtrent zaken, die in de binnenlanden voorvallen, vaak verkeerd worden ingelicht en hoe bij het verstreken dier inlichtingen dikwerf geheel andere drijfveeren (meestal van persoonlijke aard) dan die van het belang der zaak voorzitten.

Onderwerpelijk is dit in sterke mate het geval geweest. De aan de bladen verstrekte inlichtingen waren veelal geïnspireerd door persoonlijke haat en hadden in het bijzonder tot doel een wraak te koelen tegen een bepaald persoon, terwijl een enkel blad dit blijkbaar als een welkome gelegenheid beschouwde om een oude veete met mij te vereffenen.

De koortsziekte heeft dan ook niets te maken gehad met gebrek, hetgeen door Dr. Terburgh, den bekenden malariabestrijder, die hier van af 3 Mei j.l. werkzaam is om de oorzaak der ziekte op te sporen, beaamd is. De oorzaak ligt ergens anders.

Hier op Madoera, in het bijzonder aan de Noord- en Westkust, even als in vele streken aan Java's Noordkust en Zuidkust (vooral Zuid-Banjoemas), komen steeds gedurende zekere tijden van het jaar min of meer zware koortsen voor, al of niet met doodelijken afloop. Vooral de afdeling Tjilatjap (Banjoemas) spant hierin de kroon, in enkele streken, zooals Madjenang, moet het sterfte-cijfer in de maanden November, December en Januari, naar mededeeling van een

der daar geplaatste geneeskundigen, tengevolge van malaria, jaar in, jaar uit $\pm$ 10 pct. van het aantal zielen bedragen.

Wat daartegen gedaan wordt?

Niets dan verstreking van kinine-oplossing aan de Inlandsche ambtenaren ter verdeling onder de desahoofden, die voor de toediening van het geneesmiddel aan de zieken zorg moeten dragen.

Bij uitzondering wordt een speciale docter djawa in de koortsstreken gedetacheerd om medische hulp aan de zieken te verleen.

Sterfte- en ziekencijfers worden mondeling geproduceerd door de desahoofden op de wekelijksche koempoelan bij het onderdistrictshoofd. Diens schrijver houdt daarvan aantekening.

Van een rationeele malaria-bestrijding is tot nog toe nergens sprake geweest, en zal wel, gezien de vele miljoenen, die daarmede gemoeid zullen zijn, vooreerst niet in het leven worden geroepen.

De hier beschreven in zwang zijnde methode werd ook in de koortsstreken van Bangkalan toegepast.

Dat de menschen daar bij honderden stierven zonder dat het bestuur er een vinger naar uitstak, zooals sommige couranten, ook in Holland, hebben uitgezuid, berust dan ook eenvoudig op een verzinsel. Hetzelfde zou met evenveel recht van malaria-streken op Java, o.a. Tjilatjap, kunnen gezegd worden.

Men deed, wat men ook elders steeds gedaan had en doet; men verstrekte door tusschenkomst van de Inlandsche ambtenaren en hoofden aan de zieke bevolking kinine.

Mij, als hoofd van het gewest, speciaal over de ziekte te rapporteeren achtten het Plaatselijk Bestuur en de civiele geneesheer van Bangkalan in Januari niet noodig. Beiden zagen de zaak daartoe niet ernstig genoeg in en meenden dat, evenals vroeger, de ziekte met het goed doorkomen van den Westmoesson zou verdwijnen. Toen dit in Februari bleek niet het geval te zijn, werd het door den civielen geneesheer, in overeenstemming met den gewestelijk eerstaanwend officier van gezondheid, die op inspectie ter plaatse was, voldoende geacht den tweeden in zwang zijnden maatregel toe te passen, n.l. het plaatsen in de ziekte-streek van een docter-djawa. Dit werd mij telegrafisch verzocht, waaraan dadelijk werd voldaan.

De ziekte had echter plotseling, zooals bij malaria-epidemiën meer schijnt voor te komen, in weinige dagen een hoogst ernstige phase aangenomen, die de desabesturen en het Inlandsch bestuur zoodanig verastte, dat zij zich niet dadelijk een begrip van den omvang der ramp konden vormen. De oorzaak van het onverwacht aannemen der ziekte van dit ernstige karakter is niet bekend. Men heeft er de overstromingen van Januari voor aangezien, doch met zekerheid is dit niet uitgemaakt. Elders in Bangkalan, waar de overstromingen van veel meer beteekenis waren geweest en ook malaria voorkwam, is de ziekte niet heviger opgetreden.

Hoe het ook zij, de vermeerderde sterfte in Noord-Bangkalan schijnt plotseling geweest te zijn en zich binnen weinige dagen te hebben afgespeeld.

De detachering van een docter djawa bleek niet voldoende, waarna meerderen door mij van Batavia werden aangevraagd, terwijl ik zorg droeg voor de toevoeging aan hen van alle in de afdeeling beschikbare mantrië's-politie met hunne oppassers, zoomede de noodige magangs om hun behulpzaam te zijn met de uitdeeling der kinine en voedingsmiddelen voor de zieken, die deze niet hadden of niet konden bereiden (waartoe ik fondsen beschikbaar stelde) ¹⁾ en van zuiver drinkwater, met welk doel leksteen in de verschillende dessa's werden geplaatst, terwijl de last werd gegeven in de daken der huizen, waarvan de bewoners het goedkeurden, klepluiken aan te brengen, teneinde zonlicht en verse lucht daarin vrijen toegang te verlenen.

De Controleur van Noord-Bangkalan liet ik verblijf houden in de pasangrahan van Sepoeloe (het koortsdistrict) ten einde de werkzaamheden der docters djawa en het hun toegevoegde personeel te controleren en voor de juiste toepassing van de getroffen maatregelen zorg te dragen.

Tevens vroeg ik een officier van gezondheid aan om de oorzaken der ziekte op te sporen en de leiding der ziektebestrijding op zich te nemen.

Hoe groot het aantal slachtoffers geweest is?

Volgens de rapporten zijn er in het district Sepoeloe, met 86000 zielen en 27000 in het meest aangetaste onderdistrict (Tandjoengboemi), overleden in de maanden Augustus, September, October, November en December 1905, ongeveer 230 en in Januari, Februari, Maart en April 1906, op het einde van welke maand het sterfte-cijfer weder normaal was geworden, een 2000 tal personen.

De couranten gewaagden echter van 5000 in den tijd van twee maanden, Januari en Februari.

Hoe kwamen zij aan die cijfers?

De juistheid der sterfte-cijfers over Januari werden door enkele plaatselijke ambtenaren in twijfel getrokken, waarom ik, juiste cijfers aan de Regeering willende rapporteerde, een onderzoek daarnaar gelastte. Voordat dit onderzoek was afgelopen en vóórdat kon beoordeeld worden, of het dengdelijk was geweest en de uitkomst als juist kon worden aangemerkt, had een der dagbladen zich van de verkregen cijfers, totaal $\pm$ 5000, weten meester te maken en deze medegedeeld, waarop algemeen als vast werd aangenomen, dat in de maanden Januari en Februari 5000 menschen in het district Sepoeloe aan malaria waren bezweken.

Intusschen viel er op dit cijfer veel aan te merken. Eerstens gaf het niet weer het aantal aan malaria bezweken, maar het aantal dooden, verder liep het niet over twee maanden maar vermoedelijk over vier of vijf en eindelijk bleek achteraf dat de gegevens, die men tot de verkrijging er van had gebezigd, niet erg betrouwbaar waren.

Dergelijke zaken te onderzoeken is in Indië niet zoo eenvoudig. Men heeft hier voor de Inlandsche bevolking geen burgerlijken stand, aantekeningen worden in de desa weinig gehouden en navraag bij de bevolking heeft gewoonlijk niet veel resultaat. Zelfs het tellen van graven kon in casu niet tot het gewenschte doel leiden. Men meende nieuwe graven voor zich te zien en dan waren het oude, pas schoon-gemaakte.

Of ik mij nimmer vergist heb met de aan de Regeering geseinde sterfte- of ziekte-cijfers?

Ik heb steeds de sterfte- en ziekte-cijfers weergegeven, die mij door de plaatselijke besturen werden verstrekt, cijfers, aanvankelijk geproduceerd door het Inlandsch bestuur, later door de voor de koortslidgers te zorgen geneeskundigen. Verschil van gevoelen onder deze laatsten was oorzaak dat nu eens reconvalescenten werden opgebracht, dan weer alleen zieken, terwijl de plotselinge stijging medio Mei van het ziekte-cijfer is toe te schrijven aan het door Dr. Terburgh opnemen onder de zieken van de chronische malarialidgers, menschen, die de gevolgen bij zich droegen van de ziekte, welke zij soms jaren geleden hadden gehad.

Door de beantwoording der verschillende vragen ben ik geheel afgedwaald van de eigenlijke zaak: hoe het best de toegezonden f 200.— te besteden.

Gebrek is en wordt er tot nu toe niet geleden en voor de door de koortsepemie geteisterde gezinnen wordt van Regeeringswege op onbekrompen wijze al het mogelijke gedaan.

¹⁾ Die voedingsmiddelen bleken slechts tot een geringe hoeveelheid noodig te zijn. In de woningen werd over het algemeen voldoende voorraad ajagoeng en rijst aanwezig bevonden.

De vrachten rijst en andere voedingsmiddelen, die volgens een bericht in de Soerabiasche courant *dagelijks* naar de koortsdistricten werden gezonden, hebben dan ook alleen in het brein van den berichtgever bestaan.

Geen wonder dus dat de plaatsing van uwe geldelijke bijdrage mij in verlegenheid bracht.

Na ontvangst van uw schrijven werden echter twee der reeds zoo zwaar bezochte desa's nog zwaarder bezocht door het uitbreken van een brand, die 177 woningen in den asch legde en een aantal gezinnen dakloos maakte.

Ook hier werd dadelijk van bestuurswege hulp verstrekt, de menschen in daartoe opgerichte loodsen onder dak gebracht en hun voedsel gegeven, zoomede materialen aan minvermogenenden om hunne woningen wederom op te bouwen, doch er bleef nog iets over, waarvoor uwe bijdrage goede diensten kon bewijzen, namelijk: de minvermogenenden van het noodzakelijke huisraad te voorzien, zooals balé-balé's, kookgereedschap, enz.

Ik aarzelde niet er die bestemming aan te geven, omdat daarmede toch overeenkomstig uw wensch door de koortsepemie geteisterde gezinnen gebaat werden.

Te zijner tijd zal ik u de lijst der gedane verstrekkingen doen toekomen.

U dankzeggende namens de door U bedachte gezinnen,

Hoogachtend:

Uw dienstwillige dienaar

F. FOKKENS.

Resident van Madoera.

Pamekasan, 12 Juli 1906.

Pers-kroniek.

Inhoud: Een buitenlandsch advies over de suikerindustrie op Java: Dr. G. K. Anton te Jma over dit onderwerp in het Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft. — Critiek hierop uitgeoefend door de Indische Gids. — De heer W. Borel in het Vaderland over de opiumpacht en de Atjehleverantie. — Een venijnig artikel van priester van den Donk aan het adres van den Gouverneur van Curaçao.

De Deutsche professor dr. G. K. Anton, die al meermalen blijk gaf zich voor onze koloniën te interesseeren, — indertijd publiceerde hij een werk, waarin de wenschelijkheid van een Duitsch-Nederlandsch verbond werd aangevoerd, juist met het oog op ons koloniaal bezit — heeft in het *Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft* een studie over de suikerindustrie op Java geplaatst, waarbij hij tal van hervormingen voorstelt.

Aan het overzicht, dat de *Indische Gids* van dit opstel geeft, ontleenen wij het volgende:

„In plaats van een nieuwe onmiddellijke belasting der industrie geeft hij de voorkeur aan een indirecte. De Staat moet haar winst niet direct verminderen, door een deel voor zich te eischen, doch daardoor, dat hij de industrie aanspoort om de huurprijzen en loonen der inboorlingen te verhoogen. Terwijl langs dien weg een deel van de winst aan de inlandsche huishouding ten goede komt, wordt de draagkracht van deze verhoogd en vloeit zij langs dien weg ten slotte in den vorm van verhoogde belasting der inlanders weder aan de schatkist toe.

„Wel-is-waar zijn deze denkbeelden niet alleen in strijd met de belangen der fabrikanten en met de argumenten der vrijzinnige oeconomische theorie, die loon- en prijsbepalingen beschouwt als fossiele denkbeelden uit een nooit meer terugkeerend tijdvak der staathuishoudkunde, maar men zal er ook de psychische eigenaardigheid der Javanen tegen aanvoeren. Teverden bewoners der tropen plegen geen winstbejag te kennen; als zij dubbel loon ontvangen, zullen zij niet des te meer werken, doch zoo-veel langer uit den dienst van vreemden trachten weg te blijven, als het hoogere loon hun de bevrediging hunner behoeften, zonder verderen arbeid, vergunt. Zeer zeker ligt hierin één van de redenen van den lagen tropischen loonstandaard; maar dit argument gaat voor huurprijzen niet op, en neemt ook te weinig in aanmerking, dat bij bepaalde volksrassen op Java, zooals de Madoerezen, een zucht naar gewin reeds merkbaar is en dat over het geheel de hedendaagsche Javanen niet op één lijn te stellen zijn met de negers van tropisch Afrika. Zoowel door hun eeuwenlange aanraking met Europeanen, als door de bloedmenging met de Hindoes, die vóór laatstgenoemden Java koloniseerden, staan zij verre boven die negers, wel niet in lichaamskracht, doch in wat wij als beschaving plegen aan te duiden. Men heeft thans te doen met halfbeschaafden, wier geheele beschaving door den tegenwoordigen ethischen koers van de moederlandsche politiek met oprechtheid wordt nagestreefd. Tegen deze bemoeiingen vormt de nog weinig ontwikkelde drang naar bezit den grootsten hinderpaal. Deze zal in dezelfde mate worden overwonnen, als men er in slaagt het inlandsch onderwils uit te breiden en te verbeteren, de behoeften der inlanders te veredelen, nieuwe bij hen op te wekken en ter bevrediging van die behoeften zijn inkomsten te vermeerderen en de veiligheid van zijn bezit te verhoogen.

„Voor de vermeerdering van zijn inkomsten staan twee wegen open: de vrije werking der in het spel zijnde krachten of de inmenging der regeering. In theorie verdient de eerste verre de voorkeur, in de harde werkelijkheid zal hij de Javanen in voortdurende slavernij van het vreemde kapitaal houden op den laagsten loontrap, het minimum van bestaansvoorwaarden. Want een macht, die op kan wegen tegen die van het kapitaal bij de vereenigde ondernemers, zou de Javaansche boer en arbeider eerst kunnen ontwikkelen door aansluiting en dan nog

onder voorbehoud, dat hij het verstand en de zucht naar gewin van de ondernemers tevens deelachtig werd. Eerst onder die voorwaarden zouden huur en loon vanzelf op behoorlijke hoogte komen. Het is echter bezwaarlijk aan te nemen, dat binnen afzienbaren tijd deze voorwaarden te vervullen zouden zijn, afgescheiden nog daarvan, dat een samenwerking door middel van bonden bij een overheerscht ras, hoe wenschelijk ook uit een oconomisch en sociaal oogpunt, staatkundig aan groote bedenkingen onderhevig is. Daarom is er naar het oordeel van den schrijver slechts één weg, de verhooging der huursommen en loonen door tusschenkomst der regeering te bewerken. Hierin ziet hij een veel doeltreffender en eenvoudiger bescherming dan de ingewikkelde bepalingen om de vrije individueele contractsluiting te waarborgen, gegrond op de vrije werking van even sterke machten, die feitelijk niet bettaan.....

„Men schuwe niet hetgeen slechts op het papier niet bestaat weder in het wetboek te voorschijn te doen komen, daar het als onvermijdelijk gevolg van een nog gedeeltelijk op „Naturalwirtschafft“ berustenden toestand wordt ingezien en erkend. Natuurlijk sluit dit scherp toezicht van de overheid in, dwang als misbruik mag niet plaats hebben en tevens moeten de hoogere huursommen en loonen zonder korting in handen komen van degenen, die ze verdiend hebben.

„Dit onderstelt, dat het moederland tot staan komt op den hellenden weg, dien het met het Ministerie-Cremer betrad. Met dezen Minister, die de 20e eeuw opende en het ontstaan van den modernen rijkdom in Deli aan de bron leerde kennen, is, ondanks den glans der gindsche millioenen, de zuinigheid op een verkeerde plaats in het Nederlandsche koloniale bestuur ingeslopen. Hij liet bestuursafdeelingen, residenties, samenvoegen en verminderde het aantal der ambtenaren van het binnenlandsch bestuur. De schrijver houdt dit voor een misgreep. Veeleer zou een vermeerdering der blanke ambtenaren noodig geweest zijn, om bij de enorm aangegroeide bevolking van Java dezelfde controle uit te oefenen. Waar de millioenen, zoowel uit de tabak van Deli, als uit de petroleum van Sumatra en de suiker van Java toevloeien, daar was de vrees, dat de kosten van het bestuur niet meer opgebracht zouden kunnen worden, zeker niet op haar plaats. Een voldoende goed opgeleid — ook hier greep de heer Cremer in; of het ten goede was zal afgewacht moeten worden — en goed bezoldigd Europeesch ambtenaarspersoneel ter controleering van het inlandsche vormt een der beide voorwaarden, die vervuld moeten worden, als de medewerking der inlandsche hoofden bij oconomische zaken niet slechts ten voordeele der industrie, maar ook tot heil van de inlandsche verhuurders en arbeiders zal strekken. De andere voorwaarde is: dat men den inlanders de zekerheid verschaft, dat zij van het verkregene ook zullen kunnen genieten. Hierin licht een tweevoudige taak voor de politiek: de bevrijding der Javanen uit hun chronischen geldnood, uit de handen van woekeraars, door organisatie van het crediet en het waarborgen van de zekerheid van eigendom door het doen verdwijnen van de deels ongelooftelijke toestanden, die op het gebied van dessa-politie aan den dag komen.

Hierbij teekent de redactie van *De Indische Gids* aan, dat zij in dit middel om van de suikercultuur meer te „trekken“ geen heil ziet;

„De practische zijde van die oppositie is, dat wij niet kunnen gelooven, dat, al mocht de draagkracht der bevolking uit een belastingoogpunt daardoor verhoogd worden, dit in zoodanige mate het geval zal zijn, dat men op dit oogenblik langs dien weg ook maar een fractie terug zal ontvangen van hetgeen door rechtstreeksche belasting van de winst der groot-industrie in de schatkist kan en moet vloeien. Het bezwaar, dat zulk een belasting onregelmatig drukt is bij de thans ingevoerde suikerbelasting ondervangen door aantooning van den kostprijs van de suiker toe te laten. Geringe verschillen in den druk zullen onvermijdelijk als bij elk belastingstelsel blijven bestaan, doch men vergete niet, dat het hier slechts geldt; het nemen van een deel van den overvloed, en niet van de nooddrift.

„Wat een gesanctioneerden dwang betreft, hij moge met de beste bedoelingen worden uitgeoefend, het is een middel, dat indruischt tegen de richting, die de menscheit ook in het Oosten opgaat. Als er eerst zekerheid van bezit is, zal ook de „Erwerbstrieb“ der inlanders voor ontwikkeling vatbaar blijken.

Dat tegenwoordig nog verborgen dwang wordt uitgeoefend, moge waar zijn, hoewel het feit door velen wordt ontkend, de omstandigheid, dat de huurprijzen der gronden zoo uiteenloopen, is een bewijs, dat die dwang niet overal even sterk kan zijn. En al bestond het euvel nu nog op vele plaatsen, het moet door natuurlijke oorzaken en niet door staatsinmenging verdwijnen. Bij deze laatste zullen, zal zij doel treffen, de productiekosten van de suiker zichtbaar stijgen, de ondernemers zullen klagen en aanvankelijk misschien verliezen lijden. Groote ontvredenheid onder het Europeesch element zal niet opgewogen worden door meerder levensgenot van den inlander. Als deze meer geld ontvangt, terwijl zijn „Erwerbstrieb“ nog niet naar evenredigheid gegroeid is, zal hij wat meer feesten geven en even weinig „draagkracht“ blijven behouden als weleer.

„Gaaf men daarentegen op den ingeslagen weg voort, door welgemeende ordonnaties de inlanders geleidelijk op de hoogte brengend van hun belangen en rechten, dan zullen zij op den duur, vooral door de gelijktijdige ontwikkeling van het crediet wezen, financieel zelfstandiger geworden, betere prijzen weten te bedingen en de ondernemers zullen zich langzamerhand daarin schikken, niets anders daarin ziende, dan den geleidelijken oconomischen vooruitgang der toe-

standen, zooals men nu nog spreekt van de goedkope tijden van vroeger. Men overhaaste niets, men dwinge niets, doch men honde de deur open voor ontwikkeling op verstandelijk en stoffelijk gebied.

In de rubriek „Ingezonden stukken“, die veel gesmade rubriek in de couranten, kan men soms aardige dingen lezen. Ook leerzame dingen, en wat studie betreft soms interessante zaken. Zoo lezen wij in het *Vaderland* van de hand van den heer W. Borel een merkwaardig artikel over de opiumpacht en de Atjeh leverantie, waarin hij aantoonde, dat het recht van verkoop van het opium-debiet, te Atjeh in het openbaar te gunnen aan den meestbiedende niet de manier is voor het gouvernement om... het meeste geld van de opiumpacht te verkrijgen. Dat is werkelijk zeer merkwaardig!

Maar laten wij den heer Borel aan het woord. Om de waarheid van zijn stelling aan te toonen gaat hij 3 jaar terug, toen de opiumpachter aan de regering f 45.000 per maand betaalde.

„Aannemende“, zegt hij, „dat de opiumpachter alle kisten ingevoerde opium aan den boom aangeeft en niets, uit vrees, dat ontdekt wordt, dat hij te groote winst maakt, verzwijgt, dan zien wij, dat te dien tijde per maand een tiental kisten werden ingevoerd. Elke kist bevat 6 ballen ruwe opium, uit elke bal komt tweehonderd tail. Een tail opium werd aan den goeuden Oosterling verkocht voor f 7, terwijl elke tail weder in twintig tjoepa verdeeld wordt, ten einde de tjoepa voor 45 cts. aan den armeren Oosterling te kunnen verkoopen. Veronderstellen wij nu, dat op alle vier Oosterlingen een rijke en drie minder goeuden voorkomen, wat zeker een rekening is in het voordeel van den pachter, dan maakt hij f 8,5 per tail en brengt hem dus een kist opium f 10.200 op. De aanschaffingskosten per kist op Atjeh zijn zevenhonderd dollar, op het tijdstip overeenkomende met een gemiddelde waarde, afhankelijk van den koers van den dollar, van pl. m. f 800. Per kist wordt dus door den pachter gemaakt een bruto winst van f 9.400, dat is per maand f 94.000 verminderd met de pacht, groot f 45.000, blijft dus een bruto winst over van f 49.000 per maand. De toenmalige pachter was Tiau Sjat, thans regeerings-commissaris der Chineseesche regering. De enorme winst door de pachterscongsi gemaakt, deed hem op Atjeh, op handelsgebied, door tusschenkomst van diverse stroomannen, dusdanig concurreeren, dat de daar gevestigde handelslieden, uit vrees doodgedrukt te worden, verschillende combinaties vormden, om op eerstvolgende aanbesteding den pachter op te jagen, of, indien hij zich niet liet opjagen, de pacht zelf in handen te nemen. Bij de hernieuwde aanbesteding, welke ten paleize van den gouverneur plaats had, was de kapitein-Chinees van Batavia, chef der Atjeh-leverantie, hoogste bieder. Bij het verlaten van het paleis moet echter de kapitein-Chinees een tafeltje hebben omgegooid, hetgeen door hem beschouwd werd als zulk een ongelukkig voorteken, dat hij afstond deed van de pacht (hoe naief) en deze weder, zonder hernieuwde aanbesteding, werd toegewezen voor het veel te lage bedrag van f 70.000 aan den oorspronkelijken pachter Tiau Sjat. We zien hieruit, dat concurrentie onder handelaren, niet 't monopolie, 't waarachtig belang van het gouvernement is. Voor monopolisten op Atjeh verwijs ik naar de lezing, gehouden door den heer Martijn in Oost en West, voorkomende in een der afleveringen van de Indische Mercur.

Zes maanden voor het afsloopen der oude pacht wordt gewoonlijk de aanbesteding gehouden. Indien de pacht dus toegewezen wordt aan een nieuwen pachter, zal de oorspronkelijke, deze laatste maanden gebruiken om Atjeh te overstelpen met opium en zal hij opium zelfs tegen inkoopsprijs, dus zonder winst, tegen 1/12 van zijn vroegere verkoopprijs van de hand doen, zoodat de nieuwe pachter de eerste vijf à zes maanden niets kan slijten en dientengevolge moet rekenen op plm. vier ton gereed geld en zuiver verlies in den beginne van de pacht. Beiden, zoowel oude als nieuwe pachter, houden dus bij het doen van hun bod aan het gouvernement, een flinken slag om den arm. Waarom wordt, waar te Atjeh toch reeds recherchevaartigen kruisen om den smokkelhandel tegen te gaan, en de patrouilles de Atjehers steeds visiteeren, de opiumregie niet ingevoerd?

De achteruitgang van den Europeeschen importhandel op Groot-Atjeh en de verplaatsing daarvan naar de onderhoorigheden, dwong eenige te Kota-Radja gevestigde handelshuizen filialen op te richten te Idi, Telok-Semawe, Sigli etc., en tevens trachten de handelaren nu ook op ander handelsgebied winsten te behalen. Even wil ik aanstippen, dat door de verplaatsing van dezen handel de in- en uitvoerrechten te Telok-Semawe stegen, echter te Olehleh verminderden en dus de Atjeh-autoriteiten ons zand in de oogen strooien, door in haar verslagen, dit als bewijs der vermeerdeerde welvaart der bevolking te vermelden.

Daar het contract van de Atjeh-leverantie op zijn einde liep, richtten verschillende handelaren verzoeken tot Z. Exc. van Heutz met het verzoek, de levering van de door het gouvernement benodigde artikelen zoo mogelijk in kavelingen uit te besteden, doch niet, zooals het gerucht liep, den kapitein-Chinees van Batavia, chef der oude Atjeh-leverantie, ondershandsche verlenging van het contract te geven. De kapitein-Chinees zag zeer goed in, dat, aangezien de handelshuizen nu filialen op de posten hadden en dus geen extra-employés zouden aan te stellen hebben voor eventuele levering aan het gouvernement, hij bij hernieuwde openbare aanbesteding het gouvernement zeker voor meerdere tonnen gouds goedkooper zou moeten leveren; vandaar verzoek om ondershandsche verlenging. Een der handelaren interviewde Zijne Excellentie en kreeg te hooren, dat den

kapitein-Chinees ondershandsche verlenging zou gegeven worden, daar hij beloofd had Kota-Radja electrisch te verlichten en Rangoon-rijst regelrecht, niet meer via Penang, naar Atjeh te zullen betrekken. Zijne Excellentie werd er op gewezen, voor nakoming dezer belofte geen waarborg te hebben. Tot heden heeft deze oolijkerd zijn belofte niet gehouden, maar hij heeft de verlenging van het contract en lacht in zijn vuistje.

Is hier niet het belang van het gouvernement en dat der Atjehsche handelaren, meest oude, getrouwe dienaren van het gouvernement, benadeeld worden ten voordeele van een Chineesch kapitalist? Het ondershandsche verlengde contract der Atjeh-leverantie loopt eerstdaags af. Doel dezes is aan te dringen op een openbare aanbesteding, zoo mogelijk eerst in kavelingen, dan in zijn geheel en daarna 't voor het gouvernement voordeligste contract te doen afsluiten!

Aldus de heer Borel, die misschien nog de satisfactie zal hebben, dat de kapitein-Chinees in quaestie Kota-Radja electrisch laat verlichten!

In de Residentiebode zet priester F. J. A. van den Donk zijn artikelen over den gouverneur van Curaçao en het bijzonder onderwijs voort.

„Ik behoef“, zoo schrijft hij, „niet in beschouwing te treden der motieven, welke den Kolonialen Raad leidden bij het vonnissen van het ontwerp van den Gouverneur. Ik constateer alleen de volgende feiten:

De denkbeelden des gouverneurs omtrent subsidie-regeling waren nu: 1o. veroordeeld door de schoolcommissie op Curaçao, wier overgrote meerderheid niet tot de clericalen behoort; 2o. veroordeeld door het bestuur der h.j.z. school; 3o. tot driemaal toe veroordeeld door den Kolonialen Raad en de laatste maal nog wel door een Raad van wiens verhouding tot den landvoogd men mag zeggen: het is al pais en vrede. En nu vraag ik in gemeede: Als de gouverneur enig gepast gevoel van de werkelijkheid bezat, zou hij dan, na zoo herhaalde en alzijdige veroordeeling van zijn ontwerp, dit niet hebben ingetrokken? Zelden zal eenig wetsontwerp door zooveel gezaghebbende mannen zoo eenparig zijn goedgekeurd. En zelden zal ook op eenig gouverneur zulk een sterken zedelijken drang zijn uitgeoefend tot terugneming van een ingediend ontwerp. Maar het is een opmerkelijk psychologisch verschijnsel in onzen gouverneur — en de volle aandacht der hooge Nederl. Regeering waardig, dat hij zoo bij het vormen, als bij het streven naar verwezenlijking zijner plannen met de eischen der werkelijkheid geen rekening houdt. Ruim een maand, na het voorloopig verslag van den bevrienden raad, verschijnt van de hand des gouverneurs een memorie van antwoord, waarin hij onder voorwendsel aan de financieele bezwaren van den Raad te gemoet te komen, zijn plannen in al hun onuitvoerbaarheid handhaaft. Ik zeg in al hun onuitvoerbaarheid, want onuitvoerbaar is een absoluut begrip. Een stap naar beneden langs zijn werkelijke trappen van vergelijking is, practisch onzin.

Zulk een onreëlen stap zet de Gouverneur, als hij in zijn jongste M. v. A. den Raad zoekt te paaien door het totale bedrag der subsidie met 5400 gld. te verminderen. Deze vermindering wordt verkregen, door een wijziging in het aantal leerlingen per onderwijzer of kweekeling in de buitendistricten. Eerst was dit aantal vijftig; nu heeft hij het op tachtig gebracht. Zoodoende kon hij tegelijkertijd het subsidie voor de hoofden van scholen in de buitendistricten met 50 gld. verhoogen.

Reeds de schreeuwende wanverhouding tusschen het toegekend subsidie — driehonderd gulden per onderwijzeres en 200 gld. per kweekeling — en den zwaren arbeid om in de tropen den heelen dag voor een klasse van tachtig kinderen te staan, is het zooveelste bewijs hoe verre de gedachten van onzen Gouverneur buiten de werkelijkheid gaan. Want al is het een feit, dat onze Zusters door de alvermogene kracht eener verheven en roerende liefde, zelfs aan een grooter aantal kinderen met succes onderwijs geven, hij, die deze zoo eerbiedwaardige Nederlandsche vrouwen, nu drie jaar lang, op de kaak poogt te stellen als een bende onwetenden, omdat zij zich niet meer kunnen laten africhten tot een examen (oeh, waarom bestaan er geen wettelijke examens ook voor Gouverneurs) —, hij mist alle reële recht om van de hooge liefde dier gesmade Zusters nu toch gebruik te maken, om zijn onuitvoerbare plannen tot Wet verheven te krijgen!

Algemeene Berichten.

Celebes.

De correspondent te Batavia van de Nieuwe Rott. Ct. seinde 18 dezer:

„Volgens geruchten geeft de toestand in Boniredent tot ongerustheid. Vrouwen en kinderen zijn naar Makassar teruggezonden; er worden hinderlagen uitgezet. Baroepoe is verleden week 'snachts beschoten; slechts vier inlandsche soldaten werden onbeduidend gewond.“

De Redactie teekende hierbij aan:

„Zooals men zich zal herinneren, seinde onze correspondent te Batavia in het laatst van de vorige maand, dat er een lansaantal op ons bivak te Watampone had plaats gehad door een talrijke bende (15 Juli). In onze toelichting wezen wij op het ernstige van dit bericht, daar men zoo iets in Boni niet meer verwacht had. Uit de gisteren ontvangen Indische bladen blijkt, dat die overvalling waarschijnlijk ten doel heeft gehad een daar gevangen genomen geestdrijver te bevrijden. Dit doel werd bereikt. Men be-

LAMBERT WATERREUS,

Sumatrastraat 279

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Gandaria assin — Atjar gandaria.
Palmine (plantenvet) per blik à 1/2 kilo.
Bombaye ducks — Windham Corn (mais).
Nangoeng thee en Pouchong thee.
Geconijste assem en Assem koekjes.
Sagoe Ambon — Daon Sirih.
Ijskan Tanah — Paroedans etc.
Geraspte Klapper — Java Rijst.

Abonnement geldig in
BERLITZ
meer dan 170 steden
SCHOOL
ALLEEN
Noordeinde 58 a
Gewaarschuwd wordt tegen
arglistige nabootsing.
ALLE MODERNE
TALEN
Onderwijs Vertalingen

Proefles gratis.
Prospectus franco.

W. POPPINK,

Prins Hendrikstraat 141-143

DEN HAAG

SPECIALITEIT in het vervaardigen van
Hut-, Mail- en Reis-KOFFERS.
BILLIJKE REPARATIE-INRICHTING voor alle
soorten REISARTIKELLEN.

Oranje-Hôtel. NIJMEGEN.

Speciaal ingericht voor
Indische Families.

H. HEIJNEN, Spui 109.

Gedurende de VERBOUWING voortzetting
van de

Opruiming

van Gasornamenten, Petroleumlampen,
Badtoestellen en Huishoudelijke Artikelen.

Mevrouw VAN DER WERFF

Neo-Malthusiaansch Deskundige

Oudste en meest gunstig bekende inrichting

De eenige inrichting op Neo-Malthusiaansch gebied
van geheel Nederland onder Medische leiding.

Speciale behandeling van vrouwenziekten

Stationsplein 45 b/h Rijswijksche plein.

Consult iedere werkdag van 11—2 en 7—10 uur.

Vraagt de Geïllustreerde Gratis-Brochure 40 pagina's
groot, Franco als drukwerk. Onder gesloten enveloppe
alléén tegen inzendingen van 10 ct. frankkeerzegels.

KAPLAARS

Herderinnestraat 9, den Haag.

grijpe wel, dat niet de daad op zichzelf beschouwd zoo heel gewichtig is, maar wel, zooals we vroeger betoogden, dat het in Boni nog mogelijk is, dat een talrijke bende zich verzamelt om een door ons bezette plaats aan te vallen, zonder dat een der hoofden, die goedgezind heeten, ons waarschuwt.

Het thans ontvangen telegram schijnt die opvatting te bevestigen. Men heeft het zelfs noodig gevonden de vrouwen en kinderen der soldaten naar Makassar terug te zenden. Wat de toekomst in Boni brengen zal is moeilijk te voorspellen. Met het uitzetten van hinderlagen past men een beproefd middel toe om aan dergelijke overvallingen een einde te maken.

Baroepoe ligt in de Toradjalanden, zoodat de vermeerstering van Bonto Asoe aldaar ook niet afdoende indruk gemaakt schijnt te hebben. Dit is echter niet te verwonderen, daar in de Toradjalanden ons gezag nog te kort invloed uitoefent om den geheelen toestand te beheerschen, terwijl daar de roovende Sidenrengers alle redenen hebben om tegen een geordenden staat van zaken gekant te zijn."

Soemba.

Den zosten dezer seinde dezelfde correspondent:

„De op Soemba aan Oemboe Krai en den radja van Lawoenda opgelegde boete is geheel voldaan. Luitenant Rijnders keerde den roden dezer naar Timor Koepang terug."

De Redactie brengt hierbij in herinnering, dat Oemboe Krai den 20en Maart begon met de betaling van de opgelegde boete (f 10.000, verminderd met f 100 voor iederen geroofden persoon, die zou worden uitgeleverd). Den 21en April seinde de resident van Timor aan de Indische regeering: „Den 2en April op Soemba teruggekeerd, bevond ik, dat Oemboe Krai de betaling van de hem opgelegde boete had gestaakt en gevlucht was. De reden van deze handelwijze is niet bekend. Hij werd sedert door de colonne opgespoord, doch tot nog toe zonder resultaat. Thans zijn 12 uit Kodi geroofde personen in onze handen gekomen", enz.

Bij de achtervolging van Oemboe Krai bleek, dat deze zich in het gebied van den radja van Lawoenda ophield en zich tot tegenweer had voorbereid. Nadat die vorst op den eisch van den luitenant Rijnders om Oemboe Krai uit te leveren, het fiere antwoord had gegeven, dat men te Perei Menditta nog nooit had behoeven te wijken, werd den 9en Mei de sterke stelling van die plaats aangevallen met 26 soldaten en 36 gewapende politiedienaren, waarbij 2 Europeesche sergeanten-instructeurs. Het gelukte luitenant Rijnders de bedoelde sterkte te vermeesteren, doch Oemboe Krai ontkwam, hoewel zwaar aan het been gewond. De radja van Lawoenda werd gevangen genomen, wat na het bovenstaande wel geen verwondering zal wekken. Een boete werd dien radja opgelegd.

Het laatste nieuws aangaande Oemboe Krai luidde, dat zijn schuilplaats nog steeds niet ontdekt was, en dat wel telkens door hem lieden, die Kodi geroofd, werden uitgeleverd, maar dat Oemboe Krai zelf zich eerst wilde komen melden als de militairen weg zouden zijn en een posthouder te Memboro zou achterblijven, bij wien hij zich dan zou onderwerpen.

De boeten aan Oemboe Krai en den radja van Lawoenda opgelegd, zijn blijkens bovenstaand telegram thans geheel voldaan. Maar heeft Oemboe Krai zich al gemeld? Moet men dit uit de mededeeling opmaken dat luitenant Rijnders 10 Augustus naar Timor Koepang terugkeert, of wil men Oemboe Krai ter wille zijn door hem gelegenheid te schenken zich bij den posthouder van Memboro te melden.

De te luitenant C. A. Rijnders is militair commandant van Timor Koepang en heeft zich den laatsten tijd en bij ons optreden op Timor en bij onze actie op Soemba zeer verdienstelijk gemaakt.

De strategische kennis van Bali.

Hierover lezen wij in Het Vaderland van 20 dezer: „Het is nu twee maanden geleden dat de correspondent van het A. l. g. H. b. l. seinde over het ultimatum der Indische Regeering, dat aan de inlandsche vorsten op Bali zou zijn verzonden. Inderdaad deed toen-ter-tijde in Indië een dergelijk gerucht de ronde in verband met het vertrek van eenige oorlogsbodems, maar nog altijd schijnt de landvoogd het oogenblik nog niet gekomen te achten om met geweld de Balische zaken te regelen.

Toch werd alles reeds voorbereid; een macht van ongeveer 2000 man, onder aanvoering van den generaal-majoor Rost van Tonningen, is gereed; de groote promotie bij de infanterie leverde jeugdige kapiteins uit de nieuwe school, een compagnie wielrijders zou beschikbaar zijn. In September, zegt men, zou de expeditie in zee gaan.

De vraag dringt zich nu op den voorgrond: heeft men ook de noodige strategische kennis verzameld, die als basis voor een juist ingrijpen kan dienen, die als eerste voorwaarde voor het vermijden van fouten is aan te merken?

In een der Soerabajasche bladen kwam een fantastisch verhaal voor van een stafkapitein met donker uiterlijk en groote kennis van inlandsche talen, die Bali had doorkruist als inlandsch koopman vermomd en die overal ongehinderd kon komen, evengoed aan de hoven der potentatjes, als in de kampongs der bevolking."

Men bedoelde hiermede den kapitein van den generaal staf A. M. C. J. Exter, die in gezelschap van den controleur voor de politieke aanrakingen Schwartz een reis over Bali maakte. Waarom hij dit als inlander vermomd zou hebben moeten doen, is niet duidelijk, omdat ieder landsdienaar, die in gezelschap van genoemden ambtenaar zich in de rijkjes bevindt, zeker kan zijn van een goed onthaal. In het Koloniaal Verslag is dan ook te lezen, dat in 1903 door den controleur bij het bureau voor inlandsche zaken met den chef van den staf in de 3e militaire afdeeling op Java een rondreis is gemaakt in alle Balische landschappen, ten einde dien stafofficier in de gelegenheid te stellen gegevens van militairen aard te verzamelen. Op al die reizen liet de ontvangst in voorkomendeheid en hulpvaardigheid over het algemeen niet te wenschen over.

Ook later bracht de stafkapitein S. H. Schutstal van Woudenberg herhaalde bezoeken aan Bali, zoodat in dit opzicht de expeditie ook behoorlijk voorbereid kan zijn.

Trouwens deze militaire deskundigen mogen nog aangevuld hebben wat de reeds bestaande gegevens omtrent de toestanden in de rijkjes te kort kwamen uit een militair oogpunt, een rijk materiaal was reeds verzameld door den tegenwoordigen assistent-resident Schwartz, die nu bijna 10 jaren lang zich bezig houdt met alles, wat onafhankelijke landschappen op Bali betreft. Uit hetgeen daarvan gepubliceerd werd, o.a. in het Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen dl. XLIII afl. 1 en 2, blijkt reeds, dat de door genoemden ambtenaar vervaardigde kaarten van groot nut kunnen zijn voor een militaire expeditie. Hij zal dan ook ongetwijfeld gedurende de operatiën de vraagbaak zijn van de militaire bevelhebbers, geheel vertrouwd als hij is met de Balische taal, de politieke verhoudingen, de geografische gesteldheid, de volksinstellingen en het karakter der Balineezen.

Wij meenen dan ook te mogen onderschrijven hetgeen van deskundige zijde in den Indischen Gids van Juni 1906 werd gepubliceerd: „Aan succes van een gewapend optreden behoeft niet te worden getwijfeld met het oog op de volledige krijgskundige gegevens, waarover wij te beschikken hebben, en die in den loop der jaren zijn verzameld."

Uit de Oost-Indische Mail.

De N. Soer. Ct. meldt het volgende:

„De chef van het wapen der infanterie, generaal-majoor Christan, die een inspectie reis maakt over Java, moet de daartoe volgende opdracht hebben ontvangen. Voor de aanstaande Bali-expeditie bestaat geen aanvulling van kader en minderen.

Bij den gouverneur-generaal schijnt een vermoeden te bestaan, dat de officieren van gezondheid wat te vrijgevig zijn met het behandelen van de reconvallescenten. Om daartegen te waken zal generaal Christan de groote hospitalen, die vol zieken zijn, bezoeken. Vroeger bestond de bepaling, dat herstellenden geregeld eens in de maand op het rapport moesten verschijnen bij den dokter. Deze besliste of zij al dan niet wederom geschikt waren voor den velddienst. Hiermede is echter sedert eenigen tijd gebroken, omdat het herhaaldelijk gebeurde, dat een dokter een herstellende geschikt achtte voor den dienst, maar de compagnies-commandant hem afkeurde als hij bij het uiten achterbleef. Zoo ontstond strijd tusschen de compagnies-commandanten en de doctoren. Het eenmaal per maand zich melden is nu echter weder ingevoerd. Hoofddoel van de inspectie door generaal Christan, is dus om na te gaan of niet verscheiden mindere militairen, die door de doctoren ongeschikt zijn verklaard voor den dienst, in werkelijkheid reeds dienst zouden kunnen doen. Volgens goed ingelichte personen zou de landvoogd den generaal met deze zending hebben belast op voorspraak van overste Bijker, den toekomstigen chef van den geneeskundigen dienst. En deze maatregel zou dan tevens het motief leveren om overste Bijker toch bij keuze tot chef van dien dienst te bevorderen."

Hierbij teekent de Java bode aan:

Een chef van het wapen der infanterie, die de hospitalen gaat inspecteren en moet toezien of de doctoren wel hun plicht betrachten bij de keuring van militairen. Een gouverneur-generaal, die daartoe het bevel geeft op instigatie van een ondergeschikt officier van gezondheid en derhalve buiten den legercommandant en den waarnemenden chef van den geneeskundigen dienst om. Gekker kan het waarlijk niet. Ja, toch! Die officier van gezondheid zal voor dit feit bevordering bij keuze maken.

Het eenige ware in het heele bericht is dan ook, dat de maandelijksche keuringen van tijdelijk ongeschikten voor den velddienst, in den tijd van generaal Vetter afgeschaft, een maand of wat geleden weder zijn ingevoerd. De reden zal wel zijn, dat sommige militairen misbruik maakten van de gelegenheid om hunne tijdelijke ongeschiktheid zoo lang te laten duren als zij zelve verkozen.

Preciosa uit Boni en Goa. In de notulen der algemeene en directievergaderingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen vond het Soerabajasch H. b. l. een en ander medegedeeld omtrent de kostbaarheden in de woning van den radja van Boni, en later in die van zijn lotgenoot

van Goa gevonden. Wij vernemen, zegt het blad, dat het in de bedoeling der regeering ligt, deze preciosa te doen taxeerden door een commissie, die tevens zal uitmaken welke voorwerpen in musea zullen worden opgenomen.

Onder de Bonische kostbaarheden vindt men vermeld 3 koffiekannen, 3 melkkannen, 4 suikerpotten en 2 theekannen, die zeker wel op vendutie zullen worden gedaan — het zijn alle cadeaux van de indische regeering; verder sirihoeden, tabaksdozen, van goud en zilver, en een badeh met gouden scheidde. De goasche voorwerpen zijn veel interessanter: men vindt er onder een „eerepenning aan den koning der Makassaren", anno domini 1818; een metalen plaat, in 1811 door het engelsche gouvernement geschonken, oude munten, enz.

Een droevig sterfgeval. Er was een vroolijk troepje te Petit Trouville. Onderschout Pelt met zijn kinderen en eenige vrienden waren den Zondag voor een picnicje aan het strand gaan doorbrengen. Met ontzettende plotselingheid werd de vreugde echter in rouw veranderd. De heer Pelt kreeg in het bad een hartverlamming. De toevallig ook te Petit Trouville aanwezige geneesheeren Noordhoek Hegt en Kune-man verleenden dadelijk hulp. Medicijnen werden met allen spoed telefonisch uit de apotheek der K. P. M. te Priok gerequireerd. Niets mocht evenwel baten. De heer Pelt overleed binnen een half uur. Per brancard, onmiddellijk gezonden door den controleur van politie, die zelf ook kwam, werd het lijk stadwaarts gebracht. Het was een droevige terugtocht.

Den nacht te voren had den heer Pelt dienst gehad in den Plantentuin. Hij was niet op zijn bed geweest en had zich reeds eenige dagen te voren zeer onwel gevoeld. Toch had hij zijn kinderen, die zich op den Zondag hadden verheugd, niet willen teleurstellen.

De begrafenis had den volgenden dag plaats, bijgewoond door den resident, den assistent-resident, de beide controleurs en tal van europeesche en inlandsche ambtenaren en beambten der politie. Ds. Mulder sprak aan het graf.

Die arme Residenten! Een geestig levensverzekering-man, -ily en a, heeft partij getrokken van onze, niet weersproken, mededeeling dat de heer Jhr. J. de Savornin Lohman door de Regeering officieel als vertegenwoordiger der „Amsterdamsche" bij de hoofden van Gewestelijk Bestuur was geïntroduceerd, en heeft aan alle residenten het hieronder volgende schrijven gericht:

21 Juli '06.

Aan den Resident van Madoera te Pamekasan.

HoogEdel Gestrenge Heer,

Naar aanleiding van een in de bladen verschenen bericht: dat de heer Jhr. J. de Savornin Lohman, vertegenwoordiger van de „Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering" door de Regeering schriftelijk aan UwHedG. zou zijn geïntroduceerd, zij 't mij, als Vertegenwoordiger van de oudste der Nederlandsche Levensverzekering Maatschappijen, vergund UwHedG. daartegenover mits deze een exemplaar van ons laatste jaarverslag (met balans) aan te bieden, een stuk, welks inhoud ruimschoots tegen alle introductiebrieven, van welke overheidspersonen ook, opweegt.

Hoogachtend:

De vertegenwoordiger van de Hollandsche Societeit van Levensverzekeringen,

(w.g.) Abt. A. van Oven.

De zet is te aardig om hem niet publiek te maken.

De heer Priester—omnis homo. In de Locomotief wordt voor de zoveelste maal een klacht geuit over het vele werk, dat den heer Priester, den bekenden politie-reorganisator, op de schouders wordt gelegd. Deze ambtenaar fungeert thans als:

- 1e. assistent-resident voor de politie;
- 2e. hoofd eener zeer lastige bestuursafdeeling, welke voortdurende zorg eischt, daar de sawahs dier streken geheel afhankelijk zijn van hemelwater;
- 3e. voorzitter van den gemeenteraad;
- 4e. voorzitter van den landraad;
- 5e. voorzitter van de commissie voor het nieuwe patentrecht;
- 6e. voorzitter van nog tientallen van andere commissies.

Moet dat niet scheef loopen? vraagt het blad, hartschietlijk. Ieder ambt toch eischt op zich-zelf den geheelen persoon. De regeering geve er antwoord op!

Ruzie onder artisten. De circus-Ott heeft thans zijn tent te Djokja opgeslagen, doch voorstellingen worden niet gegeven. Dit vindt zijn oorzaak, zegt de directie, in het feit dat de tent dringend reparatie behoeft. De correspondent van de Locomotief, echter, tapt uit een ander vaatje. Hij vertelt het volgende: „Te Garoet, of daar ergens in de buurt, moet een bevallige jongedame van nog geen twintig zomers oud, na onder het voltigeeren tot twee maal toe van het paard te zijn getuimeld, dat nummer van het programma niet geheel geëindigd hebben, omreden hare zenuwen, volgens haar zeggen, te veel geschokt waren. De manager van het circus eischte echter, dat zij toch tot het laatste toe zou doorrijden en toen de zenuwachtige jongedame dit weigerde, indien men haar althans geen beter paard gaf, kwalificeerde de manager deze weigering als contractbreuk (dienstweigering tijdens een voorstelling). De jongedame, die zich op die be-

schuldiging dapper verdedigde, zou toen wegens brutaliteit een slag of een stomp op de borst gekregen hebben. Daar had men de circuspoppen aan het cakewalken. Twee zusters en een broer van de beleedigde volgeuse, die allen als star-artists aan den Welt-circus verbonden waren, kozen hare partij; eischten genoegdoening van den manager, etc. De manager weigerde apologie te maken en wreekte zich door die geheele familie het verdiende weekloon niet uitbetalen. De familie kreeg aanhang onder de andere artisten en ziet daar den circus thans in groote moeilijkheid. De artisten zitten verdeeld in twee hotels; t.w. in het eene de directeur en enkele zijner trouw gebleven artisten, in het andere de rest der artisten, clowns enz. terwijl de volkomen gave tent, die van alles de schuld draagt, rustig op de aloon aloon het einde der catastrofe afwacht."

De Suikeroogst. Men schrijft uit Djokja aan de Locomotief: „Het sappehalte van het suikerriet laat op enkele ondernemingen wel wat te wenschen over, met het gevolg dat een paar administrateurs-fabrikanten zelfs het werk voor eenige dagen hebben gestaakt, of, zooals men gewoonlijk zegt, de fabriek hebben stop gezet. Men hoopt dat het suikergehalte bij het rijper worden van het riet verbeteren zal. Schitterend blijkt dit thans op geen enkele onderneming te zijn, maar over het algemeen mag toch niet worden geklaagd. Velen zouden nu wel graag een flinken regenbui willen hebben. Zulk een bui geeft in den maaltijd eerst wel wat last, maar na verloop van veertien dagen zijn de goede gevolgen in den regel duidelijk merkbaar."

Een periodieke klacht. Naar het Soerab. Hbld. verneemt, is de Nederlandsch-Indische Spoorwag-maatschappij ook dit jaar niet in staat, op tijd de voor de suikerfabrieken benodigde waggons voor den suikerafvoer beschikbaar te stellen. Het is reeds voor den tweeden keer gebeurd dat een fabriek in de Vorstenlanden, die van een der halten afvoert, niet geholpen kon worden. De goeding der halte is overvol, zoodat de thans aangevoerde suiker in de open lucht blijft liggen, wat nadeelig is voor de kwaliteit en ook aan de kwantiteit schade kan doen.

Het verdient aanbeveling, dat dergelijke misstanden bij den dienst der Staatsspoorwegen niet voorkomen.

Een bekend ingezetene heeft in den persoon van den heer E. Fabius Soerabaja verlaten. Kortom tijd geleden werd hij opgenomen in de kliniek van dr. Koefoed, daar ter stede, ten einde een operatie te ondergaan, die goed gelukte. Gedeeltelijk hersteld, is de heer Fabius, die zich reeds in 1880 te Soerabaja als makelaar vestigde en in het bestuur van verschillende ondernemingen en instellingen als president en commissaris zitting had, thans naar Batavia vertrokken, om vandaar zich voor Europa inteschepen, waar hij algeheele genezing hoopt te vinden.

Tal van vrienden deden hem uitgeleide; de heer Fabius zal, naar de N. Soer. Crt. verneemt, de reis doen per Noorddeutsche Lloyd en gaat voorloopig naar Meran, om daar een druivenkuur te ondergaan.

Het makelaarskantoor blijft bestaan en wordt beheerd door den heer Thepass.

Tinconcessie in Zee. De Singkep Tin Maatschappij heeft concessie gevraagd tot het winnen van tinerts in de territoriale wateren ten zuidoosten van het eiland Singkep der afdeeling Poeloe Toedjoeh of de eilanden in de Chineesche zee, behoorende tot het sultanaat Lingga tot een oppervlakte van 500 hectaren en waarvan de grenzen aan de oppervlakte in de Jav. Crt. zijn aangegeven. Er zullen wel niet veel van zulke concessien ter wereld zijn.

Rembrandt-tentoonstelling. De tentoonstelling in het gebouw van de Natuurkundige Vereeniging zal eerst Zondag 29 Juli gesloten worden.

De reden hiervan is, dat de tentoonstelling veel meer bezoekers trekt dan aanvankelijk verwacht was — in de eerste drie dagen waren er ruim duizend bezoekers — terwijl kortelings uit Nederland nog een twintig reproductien naar de berlijnsche collectien zijn ontvangen, welke eveneens tentoongesteld zullen worden.

Uit de **Zaterdagse Causerie** van het Nieuws v. d. Dag v. Ned. Indië:

„Er wordt hier te lande gaarne en dikwijls geklaagd over de miskenning en achteruitzetting van het particuliere element; men spreekt van „ambtenaars-kolonie" men moppert over bevoorrecht, familie-regering, vette baantjes voor de vriendjes, etc...."

Ten onrechte, naar ik geloof. Of, zoo het vroeger aldus mocht geweest zijn, betere dagen staan aan te breken.

In de officieele nieuwstijdingen lees ik, onder de besluiten en benoemingen:

Departement van Landbouw.

Bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië:

Belast:

Met de waarneming der betrekking van leerling-opziener, J. L. P. Zondag, thans particulier.

Zeg nu nog eens dat een particulier in Indië niet in tel is! Men vertrouwt hem op bijna roekeloze wijze de gewichtigste functien toe: men belast hem met de waarneming der betrekking van leerling. Natuurlijk wordt hij niet aanstands als leerling aan-

gesteld, dat zou een waagstuk zijn, en de Regeering ware niet verantwoord tegenover het Opperbestuur in Nederland door maar zoo lichtzinnig door te hollen. Laat deze particulier nu maar eerst eens toonen wat er in hem steekt. Wellicht dat men hem dan tijdelijk vervangend leerling maakt en hem ten slotte voor vast als leerling benoemt. Hij heeft nu den voet in den stijgbeugel. Zoo'n boffert!".....

Helden! Men schrijft uit Meester-Cornelis aan het Bat. Nieuwsbl.

„Gisteren was ik getuige van een oefening, die een compagnie van het voor Bali bestemde elfde bataljon hield in het overtrekken van ondoorwaadbare rivieren. De rivier was de Tjiliwong; plaats der handeling ter hoogte van paal 10.

De niet-zwimmers moesten de rivier over middels een van oever tot oever gespannen touw, waaraan zij zich moesten overtrekken. Voor alle mogelijke gebeurlijkheden bleven enkele geoefende zwimmers steeds naast de niet-zwimmers.

Bij deze oefening, de eerste door deze compagnie gehouden, zag men de heldennatuur van een aantal menschen bovenkomen. Er waren die met geen stok het water waren in te krijgen, één wist stiltes de plaat te poetsen, en een ander zette, eenmaal in het water gekomen zoo'n erbarmelijke keel op, dat zijn kreten: „o, moeder, moeder, help! help!" tot op een kwartier afstands gehoord zouden zijn als ze niet verdoofd waren door het uitbundig gelach van de anderen.

En dat bij een oefening waaraan geen gevaar verbonden en meer dan voldoende toezicht was!

Dat belooft wat te velde op Bali."

Een Schandaal. Wij vernamen een geschiedenis welke, zoo die waarheid bevat, over geheel Java bekend moet worden, schrijft Mataram. De zaak werd door een ooggetuige met zooveel overtuiging medegedeeld, dat wij aan de waarheid niet kunnen twijfelen, ook omdat de berichtgever op weg was naar het kantoor van den assistent-resident van Mataram om aangifte te doen.

Op de onderneming Gandjoeran, 10 paal van Djocja verwijderd, vond de berichtgever in een hut van boombladeren, groot ongeveer 2 meter vierkant, een spier-naakte, nog vrij jonge vrouw, geheel alleen gezeten, een der voeten geklonken in een blok van hout; geen enkel meubelstuk, een gat in den grond voor afvoer van de natuurlijke behoeften. Het gegil der vrouw was oorzaak dat de berichtgever de keet vond. Terecht verontwaardigd, ging hij op informatie uit, en vernam hij dat de vrouw krankzinnig was, dat zij, lastig voor de omgeving, door haar familie in die keet was opgesloten, en in dien vastgebonden toestand daar reeds drie maanden zat. Haar voedsel krijgt zij van haar in de nabijheid wonende familie. Verder vertelde hij dat de inlandsche districtpolitie van de zaak afwist en dat hij niet twijfelde of ook de administrateur van Gandjoeran moest er mede bekend zijn, daar deze zaak op het land algemeen besproken wordt.

Ruzie onder de Duiven. Men fluistert dat er hevig „verschil van gevoelen" is gerezen tusschen twee hopheden van onze manhafte burgerwacht. Men fluistert ook dat er geen andere weg is om het bij te leggen dan . . . . . Hu! met het zwaard.

Oorzaak: wederzijdsch gebrek aan waardeering der schutterlijke reglementen-kennis.

Zoo kunnen zelfs vreedzame duiven tot bloedstorting komen!

De Gelukkige Winner. De Sum. Post kan mededeelen dat de gelukkige trekker van de f 100.000 in de Djatitilerij een employé is van de Koninklijke Petroleum-Mij., de heer v. d. Sl., een „indische jongen".

Zoodra hij het heugelijk nieuws had vernomen, heeft hij zijn ontslag gevraagd.

Onder de rubriek: „Ingezonden Stukken" van het Nieuws v. d. Dag van Ned. Indië vonden wij de volgende correspondentie:

Mr. J. F. Dijkstra en de Lampongs.

Telokbetong, 12—7—06.

Aan den Redacteur van het

Nieuws v. d. Dag voor Ned. Indië.

Aangezien geen der nieuwsbladen tot heden beschouwingen over den toestand in de Lampongsche districten geleverd heeft, dan uitsluitend gegrond op het schotschrift van zekeren Mr. Dijkstra, hoop ik dat U voor onderstaande ook wel een plaatsje in Uw blad zult willen reserveeren. Waar den ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur van verschillende zijden verwijten en beschuldigingen naar het hoofd worden geslingerd, zou bekendmaking van de reden, waarom Mr. Dijkstra het verblijf in dit gewest werd ontzegd, voldoende zijn om kalmeerend te werken op den toon der ach en weeroepers.

Maar daar er dan nog personen zouden zijn, die hun hoofd schudden bij de gedachte aan een ambtelijk rapport, voeg ik hierbij het volgend particulier rapport.

Van de onderneming, beheerd door Mr. Dijkstra, den persoon, die den huichelachtige schijn aanneemt voor het welzijn der koelies, — zelfs van die op andere ondernemingen, — te moeten zorgen, hebben tientallen koelies zich de laatste dagen beklagd bij den controleur over de liefdevolle behandeling, welke zij daar ondervinden en zooveel zijn er ontvlucht, dat zij benden

hebben gevormd, met de wildernis tot schuilplaats. Geen nacht gaat er voorbij, of in den omtrek hebben diefstallen plaats bij Inlanders, ook bij Europeanen en Chineezers; de bandieten zijn gewapend met gestolen geweren en revolvers en doen der bevolking meer overlast aan dan bekend is, terwijl de onvermoeide nasporingen der politie tot heden bijna vruchteloos zijn.

Dit alles zou voorkomen geworden zijn, indien door den G. G. meer vertrouwen was gesteld in het rapport van den verantwoordelijken bestuurder van 't gewest dan in de opgeschroefde beweringen van een zenuwlijder, wiens doen en laten weldra in juister daglicht zal treden, indien het den Raad van Justitie te Batavia behaagt eenigen spoed te betrachten met de behandeling der zaak te zijnen opzichte aanhangig.

U dankzeggende voor de verleende plaatsruimte, achtend:

Neutraal.

„Wij willen, zoo teekent de redactie hierbij aan, ook de tegenstanders van Mr. Dijkstra aan het woord laten, hoe bitter dezen ook mogen zijn, en plaatsen daarom dit stuk, waarop wel een antwoord zal komen.

Maar... Mr. Dijkstra staat alleen en noemt zijn naam! Wij gelooven dat Neutraal te goeder trouw is; waarom gelooft hij niet aan anderer goede trouw? En waarom blijft hij anoniem?

Indien Mr. Dijkstra een „zenuwlijder" is, verdient hij medelijden en geene verachting.

En dan is het wreed hem zijne ongesteldheid te verwijten.

Acht Neutraal het overigens waarschijnlijk dat iemand als Mr. Dijkstra, die er van bewust is machtige vijanden te hebben, op zulk eene min schrandere wijze vat op zich zou geven door het mishandelen van zijne eigen koelies?

Wij houden Mr. Dijkstra voor een uiterst hartstochtelijk man, koppig en onbuigzaam, niet keurig in zijne middelen, en geneigd tot sterke overdrijving. Maar hij strijdt met open vizier, al is hij meedoogenloos voor wie hem in den weg treden.

En al is hij niet beminnelijk, vooral niet voor diegenen op wie hij het niet begrepen heeft, tot dusver is nog niets bij ons ingekomen — onpartijdig en zelfs ietwat sceptisch als wij te zijnen opzichte zijn — dat ons ook maar doet twijfelen aan zijne waarheidsliefde en eerlijkheid.

Die vervolging door de Justitie!....

Wel, daar weten we iets meer van. Het zijn niet altijd de slechtste menschen die door de Justitie vervolgd worden. En dan, hij is nog niet veroordeeld."

West-Indië.

Suriname. De laatstelijk uit Paramaribo ontvangen bladen, loopende tot den ten dezer, leeren ons dat toen nog geen definitief antwoord van de United Fruit Co. was ontvangen betreffende het bacovencontract, zoodat reeds door gouverneur Idenburg telegrafisch stappen zouden zijn gedaan tot het openen van onderhandelingen met andere gegadigden. Het bleek dat het wachten van de United Fruit Co. was op het afsluiten van een vrachtcontract. Sedert moeten deze bezwaren uit den weg zijn geruimd, daar hier het bericht ontvangen werd, dat het contract tusschen partijen gesloten is.

Een tegenvallertje waarop niet gerekend was, maar wel had kunnen zijn gerekend leert ons een berichtje in Onze West, waaruit blijkt, dat het immigratiefonds lens gepompt is, zoodat aan al de aanvragen om immigranten niet zal kunnen worden voldaan. In afwachting van stappen, die genomen zullen worden ter versterking van het immigratiefonds werd aan belanghebbenden in overweging gegeven zich langs anderen weg van arbeidskrachten te voorzien. Speciaal werd de aandacht gevestigd op het feit, dat over eenigen tijd de arbeidsovereenkomsten afloopen van 800 tot 1000 immigranten, zoodat het zaak zou zijn te trachten nieuwe overeenkomsten met hen te sluiten.

Wordt hierdoor niet een toestand in het leven geopen, welke alleszins ongewenscht is op een tijdstip van groote vraag naar werkkrachten, ten behoeve nog wel van een cultuur, die nog in den staat van wording moet treden? Had men zulks niet kunnen en ook niet daarin moeten voorzien, voordat men tot 'n beslissing kwam. Businesslike is anders, dunkt ons.

Wat verder den landbouw aangaat, hakt verder de Nieuwe Surin. weer op het aanbeeld der voor den kleinen landbouw als aangewezen rijstcultuur, waar het betrekkelijk product zich blijkens de onderverinding in Suriname goed laat verbouwen, terwijl de afzet in de kolonie zelve reeds voor eene groote oppervlakte aan rijstvelden verzekerd is, met het oog op den thans noodigen invoer van 4.5 miljoen kilogrammen rijst voor de locale consumptie. Het in ons vorig nummer aan Onze West ontleende kijkje op den Cultuurtoin te Paramaribo heeft ons doen zien, dat voor den kleinen landbouw ook nog tal van andere producten loonend kunnen zijn. Dat is alles evenwel nog toekomst-muziek. Verbljgend is, wat de werkelijkheid betreft, dat de goud-industrie zich zoo goed blijft houden.

Voor het eerste halfjaar bedroegen de aanvoeren van het edel metaal te Paramaribo in het geheel ruim 513 kilogrammen, d.i. nagenoeg 44 kilogrammen meer dan in het overeenkomstig tijdvak van 1905 en bijna 100 meer dan in de eerste 6 maanden van 1904. Zijn de „rijke" maanden voor deze industrie aan deze reputatie trouw gebleven dan belooft 1906 het record van het vorig jaar gemakkelijk te zullen slaan.

Het goud-district Suriname blijft de kroon spannen met een totaal der aanvoeren van ruim 175 kilogrammen, dan komt Saramacca met bijna 139 kilogrammen, eerst in derde plaats het rijke Lawa met omstreeks 106, dan Marowijne met 99 kilogrammen, terwijl Corantijn nog maar altijd met de onnoozele 12 grammen op den staat blijft voorkomen, die daar toevallig schijnen te zijn gevonden. Of zou men daar een anderen weg hebben gevonden om met het goud weg te komen dan langs Paramaribo?

In de paramaribosche pers wekt de vraag: electrisch- of gas-verlichting? nog steeds de belangstelling op. Voor- en tegenstanders van de een of andere verlichtingswijze zetten daarvoor een warm pleit op, wat natuurlijk hun recht is en ook gewenscht om door wrijving van gedachten tot een goed resultaat te komen. Maar voor alles schijnt ons toch de vraag te zijn beheerscht door de quaestie, hoe het spoedigst, met de beste waarborgen dat het publiek belang zal worden gediend, verandering zal kunnen worden gebracht in een ongewenschten toestand. Een spoorweg en gloeiende spijkers ter verlichting der hoofdplaats, dat vloekt.

Die spoorweg heeft nu intusschen al weer wat voor z'n rekening gekregen. De houthandel van Paramaribo klaagt steen en been over de concurrentie van houtkappers in de Para-streek, die nu tengevolge van het moderne vervoermiddel hun planken billijker ter markt zouden kunnen brengen, dan dit den handelaren te Paramaribo mogelijk is. Een inzender in Onze West, welk blad de klacht van den houthandel had opgenomen, weet daar goed raad op. Koopt den Paramannen (wie het om het even moet wezen of ze hun hout aan den handel dan wel aan particulieren verkoopen) hun planken af! zegt hij. Ware hier ook niet de aangewezen weg om 'n flinke houtzagerij in de bosch-streken op te richten? Beter het binnenland in en daar loonend werk te vinden, dan ter hoofdplaats te blijven hokken en te trachten de concurrentie, die door den spoorweg noodzakelijk komen moet, den kop in te drukken.

Paramaribo is groot genoeg met een bevolking van 35000 zielen op een totaal van omstreeks 80000 voor de heele kolonie. Het binnenland in, moet voor velen de leuze worden, terwijl gouverneur Idenburg er thans voor zorgt, dat de undesirables het land „uit” gaan. Een aantal nachtvinders, van Barbados afkomstig, is toch als ongewenscht factuurtje weer op het land van herkomst geëndosseerd.

De lepra-verordening is weer een stapje verder gekomen door het antwoord van den gouverneur op het door de Koloniale Staten uitgebracht verslag op het ingediende ontwerp. De instemming der Staten met het ontwerp en de tegemoetkomende houding van het bestuur in zake sommige details der betrokken aangelegenheid doen de aanneming van het ontwerp verwachten.

* Het volgend berichtje aan Onze West ontleend, doet evenwel twijfel bij ons rijzen, of wel ter plaatse juist waar men anders zou mogen verwachten dit wel het geval ware, beseft de ellende en de diep ongelukkigen toestand der rampzaligen, die door de onderwerpelijke ziekte werden getroffen:

„Zondag van de afgelopen week werd in de Prot. Kerk in de Gouv. inrichting te Groot-Chatillon door een leeraar uit de stad de godsdienstoefening geleid. De dienst werd bijgewoond door eene verpleegde, die vroeger tot de Ev. Broeder Gemeente behoorde, later tot de roomsche kerk was overgehaald en daarover nu spijt gevoelt. Na afloop van den dienst werd de leeraar door haar aangesproken, wat een andere roomsche verpleegde aanleiding gaf tusschen beide te komen, waarbij zij de vrouw toevoegde: „weet gij dan niet, dat de pater het ons streng verboden heeft met een protestant te spreken!” Het feit op zich zelf beteekent niet veel, maar in verband met het fanatiek optreden van pater Bazelmans in het gouvernementsgesticht, is het verontrustend. Als daar een der geestelijken, wie hij ook zij, de gezindten in het harnas jaagt, dan kunnen de gevolgen voor de rust en vrede, die vooral in zoo'n gesticht gehandhaafd moeten worden, niet dan noodlottig zijn.”

Personalia.

Gouverneur Idenburg. Aan een Surinaamsche correspondentie in het Bat. Nbl. ontleent de Surinaamsche pers zonder tegenspraak, dat als „vaststaande te constateeren valt, dat de heer Idenburg na drie jaren zal weggaan om of in Europa of in Oost-Indië een rol van beteekenis te spelen en een bestaan te leiden dat, hoe eenvoudig ook, meer aan zijn smaak en neigingen zal beantwoorden dan het leven hier in Paramaribo.”

Te Apeldoorn overleed de oud-resident **F. S. A. De Clercq**, die tot verder herstel van zijn gezondheid daar een rustkuur was gaan nemen.

Deze ambtenaar ging als officier van gezondheid naar Indië. Daar deed hij, na drie jaar in 1866, het examen voor den administratieven dienst en werd hij benoemd tot controleur bij het binnenlandsch bestuur in Menado.

Dit was het begin van een hoogst eervolle ambtelijke loopbaan, waarin De Clercq door zijn groote bekwaamheden en energie zou uitmunten.

Betrekkelijk kort na zijn intrede in het burgerlijke werd hij benoemd tot adjunct-inspecteur van het in-

landsch onderwijs, in de Molukken, op Sumatra en later in Oost-Java. Naderhand werd hij benoemd tot resident van Ternate en later van Riouw.

Als controleur was hij bij de expedities van den lateren legercommandant De Brauw diens rechterhand, daar hij zich bijzonder de kennis van land en volk had eigen gemaakt. En in dat tijdperk verwierf hij de Willemsoorde.

Ook met de pen heeft De Clercq veel goeds tot stand gebracht. Als afzonderlijke werken, buiten tal van artikelen en bijdragen in periodieken, zagen van hem het licht: Het Maleisch der Molukken (Batavia, 1876) en Bijdragen tot de kennis van de residentie Ternate (Leiden, 1890). Met dr. J. D. E. Schmeltz gaf hij uit eene Ethnografische beschrijving van de West- en Noordkust van Nederlandsch Nieuw-Guinea (Leiden, 1893).

De heer **W. O. J. Nieuwenkamp**, de bekende teekenaar, die reeds een der serie-albums over Bali heeft uitgegeven, zal de aanstaande expeditie naar dit eiland meemaken, vertelt het Bat. Nbl.

Hij zal ingedeeld worden bij den staf en aldus een uitstekende gelegenheid hebben om ook in het binnenland van het om zijn natuurschoon zoo geroemde eiland zijn vaardige teekensstift te gebruiken.

De heer Nieuwenkamp is reeds naar Soerabaja vertrokken.

Dr. C. Snouck Hurgronje, adviseur voor inlandsche en Arabische zaken in Ned.-Indië, thans met verlof in Nederland, is benoemd tot hoogleraar in de faculteit der letteren aan de Rijks-Universiteit te Leiden, tot het geven van onderwijs in het Arabisch.

Louis Bouwmeester heeft Indië vaarwel gezegd. De algemeene indruk van zijn optreden schijnt te zijn geweest: Hij zelf was in alle rollen éénig, subliem! De rest zóó-zóó, dunnetjes!

Zijn afscheidstuk b.v., het welbekende blijspel „Dokter Klaus”, werd, — de titelrol natuurlijk uitgezonderd —, in Indië door dilettanten minstens zoo goed gespeeld.

Bouwmeester is met veel bloemen en, met tamelijk wat „ringgits” van Indië gescheiden. Moge zijn onvermoeid avond aan avond spelen, zoo vlak bij den warmen evenaar, hem niet behoeven op te breken en zijn Indische tournee hem genoeg aardisch slijk hebben opgebracht om ergens in een mooi gedeelte van Europa eens een poos flink te gaan uitblazen van de puffitte, waar hij zoo veel maanden achtereen aan blootgesteld is geweest. Dat heeft hij wel verdiend! Maar — mocht hij er over denken om nog eens naar Insulinde terug te keeren, dan zal hij veel kieskeuriger moeten zijn in de keus van reis- en speelgenooten, dan hij ditmaal geweest is.

Het **Hollandsch ensemble** heeft in Paramaribo zijn laatste voorstelling gegeven met „Een rustig thuis”. Het kan zich niet beklagen over te weinig belangstelling in de West; ook over de ontvangst in Curaçao waren de artisten zeer voldaan. Over het algemeen vielen drama's meer in den smaak dan voordrachten. De Surinaamsche pers, uitgezonderd de R.-Katholieke, was over het algemeen steeds vleidend in haar oordeel.

Groot Notaris-examen. De heer E. L. Van der Leeuw te Batavia legde heden met gunstig gevolg het eerste gedeelte van het groot notaris-examen af.

Zending. Dr. C. W. Th. baron van Boetzelaer van Dubbeldam, die onlangs aan de Utrechtsche Universiteit tot doctor in de theologie promoveerde op proefschrift: „De Gereformeerde Kerken in Nederland en de Zending in Oost-Indië in de dagen der Oost-Indische Compagnie”, is voornemens naar „De Heraut” meldt, zichzelf aan de dienst der zending te geven en in Indië op te treden om de belangen der zending bij de overheid te bepleiten.

Van Vreemde Koloniën.

Philippijnen. Er schijnt van de onderwerping der nog in het veld staande hoofden van den opstand op Luzon niet veel te zullen komen. Sakay, de „president der Philippijnsche republiek”, moet, nadat hij weer de wildernis ingetrokken was om zijne onderaanvoerders te bewegen zich te onderwerpen, weinig lust aan den dag leggen om te Manilla terug te keeren. Het schijnt dat hier weer zoo'n beetje dubbel spel gespeeld werd als indertijd tegenover Aguinaldo tijdens den spaansch-amerikaanschen oorlog. De Manilla-Times wierp echter roet in het eten door ronduit te gaan vragen, waar het nu eigenlijk op stond, en de galg te eischen voor luitjes, die zij van haar standpunt, dat ook, sedert de opstand in 1901 officieel geëindigd is verklaard, het standpunt der regeering is, als gewone misdadigers brandmerkt. De regeering verklaarde toen dat zij met de onderhandeling over de onderwerping der verzetshoofden niets had uit te staan, deze onderwerping dus eene onvoorwaardelijke zou moeten wezen en daarvoor schijnen die hoofden feestelijk te bedanken.

Er heeft zich te Manilla een incident voorgedaan, dat wellicht ook aan de pacificatie afbreuk zal doen. Hoewel de zoogenaamde *friarlands* door de amerikaansche regeering zoo al niet geheel — onlangs werd nog zoo'n heerlijkheid, een heel stadje nabij Manilla omvattend, door gemachtigden der betreffende congregatie aan een amerikaansche firma te Manilla overgedaan — dan toch grootendeels zijn overgenomen, bezit de katholieke kerk toch nog uitgestrekte eigendommen in den archipel, van welk echter de rechtmatigheid velerzijds wordt in twijfel getrokken. Dit geldt ook van het san Juan de Dios-hospitaal en de daarbij behorende terreinen. Nu werd onlangs door het bestuur aan de kerkelijke autoriteiten te Manilla verzocht om overlegging van de betrekkelijke eigendomsbewijzen met de kennelijke bedoeling om de validiteit te onderzoeken. Het gevolg was een nijdig schrijven van den aartsbisschop Harty, waarin deze, zelf Amerikaan, er op wees dat de kerk tot nu toe de pacificatie in de hand had gewerkt, daarbij dreigende, dat indien het bestuur voornemens ware de kerk lastig te vallen, hare houding wel eens een gansch andere zou kunnen worden. En het bleef niet bij die bedreiging. De nationale feestdag, de 4e Juli, werd door den aartsbisschop voor de wijding van een nieuwen bisschop bestemd; de kinderen der kerkelijke scholen en instellingen mochten niet aan de openbare feestelijkheden deelnemen; en op de, aan de kerk behorende gebouwen, die niet wel konden laten deel te nemen aan de algemeene versiering, prijken wel de pauselijke vlag en hier en daar ook de spaansche, doch schitterde de amerikaansche door hare afwezigheid.

Het amerikaansch bestuur ziet zich hier voor een moeilijk dilemma geplaatst. De roomsch-katholieke kerk is door eeuwenlange vestiging op deze eilanden tot eene macht gekomen, waarmede het bestuur in den toestand van onrust, waarin de eilanden verkeeren, ernstig rekening heeft te houden. Anderzijds staat het vast dat die toestand van onrust op veld plaatsen zijn oorsprong vindt in en gevoed wordt door het streven onder de Philippijners om de kerk te nationaliseeren.

Mocht de verstandhouding tusschen bestuur en kerk niet spoedig eene betere worden, dan de jongste manilische bladen ons die schetsen, dan zal het bestuur bij de vele moeilijkheden, waarmede het heeft te worstelen, er eene zien gevoegd, die zich duchtig zal doen gevoelen. In het begin van dit jaar liet reeds bisschop Rooker bij zekere feestelijke gelegenheid op een der eilanden de Katipoenan-vlag, n.b. de vlag van den opstand, van de „vrije philippijnsche republiek”, van zijn paleis wapperen. Zoo iets moest er nog bij komen!

Aan de Straits-Times werd het een en ander betreffende den toestand op de Philippijnen geschreven, waaraan wij het volgende ontleenen:

„Ik had gelegenheid om vertrouwelijk te spreken met inlanders van alle klassen, dank zij mijn kennis van de spaansche taal, en ik ontmoette er geen, die den terugkeer tot het spaansch bestuur niet zou verwelkomen. Zelfs zij, op hooge loonen in dienst der Amerikanen, zijn dat gevoelen toegedaan. Er is geen vreemdeling, die dezen ommekeer bij de inlanders beter kan opmerken dan ik; ik bracht 17 van de prettigste jaren van mijn leven op de eilanden door; ik genoot het vertrouwen der inlanders als geen ander; en bewoog, zooals gij u zult herinneren, Aguinalda om naar Singapore te gaan voor de gedenkwaardige conferentie met den consul-generaal der Vereenigde Staten en de daarop gevolgde overeenkomst met admiraal Dewey en de regeering der Vereenigde Staten, die zij later zoo schandelijk negeerden. Ik was toen een voorstander van de philippijnsche onafhankelijkheid, maar na zoovele jaren van oorlog en met den ellendigen toestand van het land voor oogen, is er reden geweest mijne meening te wijzigen. Het eenige wat met het land kon worden gedaan is het aan Spanje terug te geven of aan Holland af te staan. Dat zijn de twee eenige natiën, wier bestuur over maleische rassen met succes werd bekrond. Wij (de schrijver is een Engelschman) hebben in onze maleische landen vreemde rassen ingevoerd, die langzaam maar zeker den Maleier van het land berooven, dat de voorzienigheid hem als erfdeel schonk. 't Eenige goede, wat de Amerikanen deden, was de Chineezen uit het land te houden en hen, die er reeds waren, te beletten den inboorling uit te buiten. Laat het dus zoo wezen.”

Oom Sam heeft er heelemaal geen plan op om op dit ideeje in te gaan, voor welks verwezenlijking trouwens anderzijds met nagenoeg wiskundige zekerheid zou worden gepast. Maar uit dit schrijven blijkt genoegzaam de ontevreden geest in de Philippijnen, welke er niet beter op zal worden, nu naast de zware belastingen, waarvoor aan het land zelf niets werd gedaan, daar de opbrengst in hoofdzaak diende voor de instandhouding der kostbare amerikaansche bestuurs-machine, den 13en Juli ll. het ontwerp tot wet is verheven, waarbij aan alle volwassen mannelijke ingezetenen — die van Manilla uitgezonderd — de plicht is opgelegd om kosteloos heerendiensten te verrichten voor den arbeid aan de wegen.

Wanneer nu hierbij de kerk ook nog het vuurtje gaat stoken, dan vale! het denkbeeld van het philippijnsche parlement, dat ten volgenden jare te Manilla zou bijeenkomen — uitgezonderd in het geval van een opstand in den archipel. Dit uitzonderingsgeval

zou zich wel eens kunnen voordoen.

Een typische vermaning. Namens den sultan van Perak, een der gefedereerde maleische staten, werd de volgende kennisgeving tot de bevolking gericht: „Hierbij wordt medegedeeld dat naar de meening van den engelschen resident spoedig overvloed van werk zal te vinden zijn in de rubber-plantages in Perak. Dit is een soort arbeid waarmee de Maleiers vertrouwd zijn en zij behooren daarbij intelligentie en vlijt aan den dag te leggen. Een man moet vijftig tot zeventig rubber-boomen kunnen verzorgen. Zonder eenigen twijfel is deze soort arbeid juist geschikt voor Maleiers. Het werk is gemakkelijk en wordt bovendien in de schaduw en niet in de zonnehitte verricht. De europeesche heeren aan wie deze rubber-plantages toebehooren zouden twee tot drie duizend Maleiers te werk kunnen stellen, wanneer dezen daarom vragen. Wij vertrouwen dat wanneer europeesche heeren werk in hunne plantages aanbieden aan personen van het maleische ras, dezen dat zullen aannemen en hun loon verdienen zullen.”

Een belangrijke missie. Den 25en dezer vertrekt de majoor Lenfant, die zich reeds naam gemaakt heeft door verschillende onderzoekingsochten, waarvan de laatste ten doel had eene verbinding te zoeken tusschen den Niger en het Tsjad-meer, welke verbinding langs Benoeë en Majo Kebbi werd gevonden, wederom met een belangrijke opdracht naar Fransch Congo. Thans geldt de tocht, waaraan behalve de leider de kapiteins Joannard en Périquet, de geneesheeren Kérandel, en Heekenroth en de mijn-ingenieur Bastet benevens drie onderofficieren, Delacroix, Bougon en Psichari, zullen deelnemen, in hoofdzaak het vinden eener bruikbare verbinding tusschen het landschap Laka en den boven-Sangha. Genoemd landschap is rijk aan vee, dat de ondernemingen aan den boven-Sangha langs den omweg over het duitsche Kameeroen betrekken. Men hoopt door eene rechtstreekse verbinding het vee goedkoop en dan in grooten getale te brengen in de streken van den boven-Sangha, waar de bewoners zich bij gebrek aan beter zich nu nog aan menschenboutjes vergasten, doch naar men hoopt, wanneer men hun rundgebrad voorziet, zich hiertoe zullen laten bekeeren. Hiermee wordt de beschaving gediend en tevens de ontwikkeling van het land — daar ontwikkeling en menscheneterij niet samengaan.

De Kaap-Kaïro-spoorweg. De spoorweg, die het zwarte werelddeel van Noord tot Zuid moet doorsnijden, is volgens eene mededeeling van sir Charles Metcalfe, die met de leiding van den aanleg is belast, zoo goed als geheel klaar tot Broken Hill, op ongeveer 3400 kilometers van Kaapstad gelegen. Te beginnen met de volgende maand zal een geregelde dienst tusschen beide punten worden geopend. Met de voorbereidende studiën voor den aanleg is men nu gevorderd tot den grens van den Congo-staat, in het centrum van de daar gevonden kopermijnen.

Van af Broken Hill zou volgens sir Metcalfe het plan bestaan, naast de hoofdlijn eene zijlijn aan te leggen, die door de rijke hoogvlakten van den Congo-staat zou loopen en verder in noordwestelijke richting naar het Tsjad-meer om dan door Fransch West Afrika naar Algiers of eenige andere Middellandsche Zee-haven te worden doorgetrokken — de zoo lang gedroomde „transsaharien” dus met nog 'n verlengstukje daaraan.

Tin en rubber op het schiereiland Malakka. Het verslag betreffende de gefedereerde maleische staten wijst uit dat de ontvangsten 23.964.593 dollars bedroegen en de uitgaven 20.750.395 dollars. Onder de ontvangsten nemen de in- en uitvoerrechten eene eerste plaats in met een bedrag van 11.728.308 dollars, dat grootendeels uit het invoerrecht op opium en het uitvoerrecht op tin gevonden werd. Andere voornaamste middelen zijn de pachten, die 4.007.004 dollars opbrachten, en de spoorwegen, waarvan de opbrengst 4.043.667 dollars bedroeg. Onder de uitgaven staan die voor spoorwegen en openbare werken met een totaal van 13.442.554 dollars vooraan in de rij.

Zoals wij gezien hebben brachten de in- en uitvoerrechten eene som van nagenoeg 12 miljoen dollars op, een bedrag, dat de in Nederland-sch-Indië geheven rechten zeer nabij komt, en met betrekking op de handelscijfers voor de gefedereerde staten, aan welker betrouwbaarheid evenwel de Straits-Times twijfelt, gelijk staat met ongeveer 8 percent van het totaal van den algemeenen handel — valuta niet meegerekend. Wij wezen er evenwel ook op dat tin en opium het leeuwendeel leverden voor deze opbrengst.

Van welk groot belang de tinmijnen voor deze kolonie zijn, blijkt uit het cijfer van 69.460.993 dollars voor de uitvoerwaarde van het betrekkelijk metaal in erts- en in gegoten vorm. Voor de bewerking der tinmijnen beschikt de kolonie over een arbeidsleger van 230.000 Chineezers, 63.590 contractarbeiders, 30.472 daglooners, en 114.952 taakwerkers, die, gegeven de totale productie van 856.660 pikols tin, ieder gemiddeld 4 pikols metaal opbrachten d.i. 1/2 pikol minder dan in 1903, wat, nu in 1905 op groote schaal van machinale werkkraft werd gebruik gemaakt weinig bevredigend wordt geacht. Er wordt dan ook gevreesd dat de tinmijnen van deze staten langzamerhand uitgeput raken. In het hier aangehaald verslag wordt als de meening van den Senior Warden der mijnen aangegeven, dat de verminderde opbrengst geen reden oplevert voor genoemde vrees. Intusschen is men in deze staten aardig op weg

een nieuw middel van rijke inkomsten tot ontwikkeling te brengen — den aanplant van para-rubber. Op het oogenblik zijn 100.000 acres voor deze cultuur bestemd d.i. ongeveer 53.000 bouws, waarvan ruim 1/3 of ruim 19.000 bouws reeds zijn beplant met 400 tot 600 vijfjarige boomen per bouw. Het geheele aantal rubber-boomen in de staten bedraagt nu 6 tot 7 miljoen.

De nieuwe directeur van landbouw in de staten, Carruthers, staat het behoud van strooken oerwoud voor, teneinde de verspreiding van parasieten, die de cultures zouden kunnen bedreigen, over het geheele land te voorkomen. In Selangor is zulk een strook reeds aangewezen ter lengte van 16 bij eene breedte van 2 engelsche mijlen.

De rubber-cultuur bracht ten vorigen jare 300.000 engelsche ponden rubber op, ter waarde van 529.126 dollars, waarvoor 8508 dollars aan uitvoerrecht werd betaald.

Cholera en hare bestrijding. Overal en te allen tijde was en is nog de ergste vijand, dien men te overwinnen heeft bij de maatregelen tot het tegengaan van epidemieën, het volk zelf, dat nu eens door godsdienstige overwegingen, dan weer door laksheid en onverschilligheid of uit sleur en gehechtheid aan gewoonten en gebruiken als anderszins, alle zorg te schande maakt.

Een treffend staaltje viel ons in een der laatst ontvangen manillasche bladen op.

Te Manilla heeft nu onlangs de cholera weer het hoofd opgestoken en onder de, door de autoriteiten gegeven voorschriften behoort de verplichte kennisgeving van cholera-gevallen onder de bevolking, ter onverwijld opname van de patienten in het daarvoor bestemde hospitaal. Op alle mogelijke manieren trachten de inlanders dat voorschrift te ontduiken. Velen brengen hunne zieken bij nacht en ontijd buiten de stad, waar de lijders niet alleen onherroepelijk komen te sterven maar bovendien een bron van ernstig gevaar voor uitbreiding der epidemie kunnen zijn.

Drie Philippijnen legden het evenwel anders aan. Een kameraad werd door de ziekte aangetast. Men waarschuwde de geneeskundige autoriteit maar zorgde er intusschen voor den lijder te verbergen, terwijl een vriend als patient fungeerde. De pseudo-patient werd naar het hospitaal overgebracht maar als gezond en wel onmiddellijk weer ontslagen. De werkelijk zieke legde het evenwel in zijn schuilplaats af en toen zat men met het lijk. Wat nu te doen? Dra wist men raad, hiew het lijk in kleine stukken om deze onopgemerkt te kunnen wegbrengen en begraven, en maakte zich reeds blijde van al de soesah — desinfectie van de woning en zoo meer — af te zijn toen de autoriteiten achter het geval kwamen en het drielital in hechtenis deed nemen.

Boekbespreking.

In hartelijken dank ontvingen wij van den schrijver Dr. Ch. M. van Deventer den **Catalogus** — met uitvoerige, zeer gevoelig geschreven inleiding — van de Tentoonstelling van Reproducties der schilderijen, etsen en teekeningen van Rembrandt, welke ter gelegenheid der herdenking van den geboortedag van onzen grooten schilder door den Ned.-Indischen Kunstkring te Batavia in het gebouw der Kon. Natuurkundige Vereeniging gehouden werd.

Het is een verblijvend teken des tijds, dat in de Europeesche wereld van Java's hoofdstad ook op kunstgebied meer en meer bezielend leven begint te komen. Ook de met liefde en kennis van zaken geschreven reeks van Rembrandt-studiën door den heer J. G. van Ingen Jz. in de Javabode van 13—21 Juli j.l. getuigen hiervan.

Bij G. Kolff en Co. te Batavia verscheen een: **Petit Dictionnaire Français-Hollandais-Malais**, avec un court aperçu de la dérivation et de la grammaire du Malais door Dr. G. Long, assistent aan den Plantentuin te Buitenzorg en Dr. B. P. G. Hochreiter, tijdelijk geëmployeerd aan dezelfde inrichting. Deze met zorg samengestelde woordenlijst, die zeker in een bestaande behoefte voorziet, hebben wij met belangstelling beproefd.

Van het door ons warm aanbevolen werk van den heer T. J. Bezemer: **Door Nederlandsch-Indië** ontvingen wij onlangs de 7de aflevering. Ook deze laat zich prettig lezen, terwijl de uitvoering, ook der talrijke illustraties, weder niets te wenschen overlaat.

Van de **Bintang Hindia** het onzen lezers welbekende geïllustreerde Maleische tijdschrift, dat wij reeds bij zijn oprichting, een viertal jaren geleden, hartelijk welkom heette en een uitgebreiden, nuttigen werkkring toegewonden, werden ons onlangs eenige extra-nummers toegezonden, o. a. het fraaie exemplaar, dat omstreeks 31 Aug. a.s. in bijzonder groote oplaag, in Indië zal worden verspreid. Gaarne voldoen wij aan het tot ons gericht verzoek om het streven van het blad nog eens nader toe te lichten, alsook zijne verhouding tot het Ned.-Indisch gouvernement, waarover enkele maanden geleden in de pers soms op niet zeer welwillende toon werd geroerd, duidelijk te maken, door uit den open brief aan de Ned. Pers het volgende over te nemen:

„Het is bijna vier jaar geleden, dat ons eerste proefnummer in zee ging. Jaren van buitengewone krachtsinspanning liggen achter ons en met trots en voldoening wijzen wij op de resultaten. Wij groeiden tegen de verdrinking in en de **Bintang Hindia** is thans „je orgaan” voor alle min of meer geschoolden onder de bruine en

gele onderdanen van Hare Majesteit. Toen dat eindelijk bereikt was, gingen wij terug naar Patria, om er persoonlijk de richting van het blad te leiden, onze „vijanden” 'n moment de illusie gunnende, dat het nu heusch „hommeles” was bij onze Redactie en de boel op springen stond! „Homogeen” was mijn antwoord in B. H. No. 8 en daarmee vervloog ook die laatste hoop!

En de richting dan?! — — — Wel nationaal-radicaal zou ik die willen noemen, d. w. z. loyaal, getrouw dus aan de leus op 't titelblad: „sampaikan satia kepada Sri Baginda Maharadja!” (tot aan den dood getrouw aan Hare Majesteit de Koningin!) en toch ultra-voortstrevend, waar het de belangen der z.g. „overheerschten”, der belangen uwer medeburgers van Grooter-Nederland geldt.

Azië ontwaakte en ook naar ons Indië waaiden ze over, de nieuwere denkbeelden! Wij namen de leiding der **Kaom Moeda** 1), de partij der Jong-Indiërs en dat was in hún, doch ook zeker in . . . . Holland's belang, mijne heeren!

Bij de oprichting beoogden wij in de eerste plaats het verspreiden van nuttige populaire kennis onder de volwassen oud-leerlingen der Inlandsche scholen.

Tienduizenden hadden Latijnsche karakters leeren lezen en ze vonden maar weinig geschikte lectuur!

Er werden nonsensverhaaltjes geschreven, geschreven door menschen van geringe ontwikkeling en in afschuwe lijk koeliemaleisch. De kopij, daarna op slecht flodderpapier afgedrukt, werd met enorme winst verkocht. Boekjes, die aan zetloon, drukkosten en papier, per stuk nog geen 5 cent waarde hadden, werden voor f1.25 en hooger aan den man gebracht!

De **Bintang Hindia** nu was het eerste goed-afgewerkte, op goed papier gedrukte en tegelijk goedkope leesboek in de Maleische taal! Begrijpt eens de woede, in zekere kringen opgewekt! Indië is een land van exploitatie, van winstbejag, en men moet het vooral niet wagen er de markt te bederven!

Waar het Gouvernement intusschen tonnen gouds besteedt aan Inlandsch Onderwijs, het dus blijkbaar noodig achtende ook kennis onder de kinderen des lands te verspreiden, daar geloof ik wel, dat de bloei van een periodiek, bedoeld schoolonderricht op practische wijze aanvullende, door alle onbevooroordeelde Nederlanders, ten volle zal worden toegejuicht.

Naast de verspreiding van nuttige kennis, stelde de Redactie zich bovendien nog ten doel het versterken der loyale gevoelens, het vormen van karakter, het opwekken van maatschappelijke deugden en de bestrijding van al wat er verkeerd is in de niet-Europeesche samenleving. — Kan men zich nuttiger program voorstellen? — Nuttiger ook van uit een nationaal Nederlandsch standpunt?

De Vereenigen „Oost en West” en het Algemeen Nederlandsch Verbod erkenden dit dadelijk reeds bij de oprichting, en drongen in 1903 al op steun aan bij de Indische Regeering.

Nu, die steunde ons dan ook eindelijk, doch moreel, niet financieel, zooals we u zullen duidelijk maken.

Toen wij 13 Februari 1905 de eer genoten in particuliere audientie bij Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal te worden toegelaten, stelde de Landvoogd ons voor om ook Regeeringsartikelen en wel over landbouw, veeteelt, nijverheid, volksgezondheid enz., in de **Bintang** op te nemen.

Wij wezen Zijne Excellentie op ons gebrek aan plaatsruimte en de vermeerdering aan porto, papieraankoop, drukkosten, enz. die noodwendig een gevolg van uitbreiding zouden zijn.

Na lang wikken en wegen, na tal van besprekingen ook met verschillende Autoriteiten, besloten wij, in het belang vooral van den Inlander, voor te stellen, dat, in ruil voor acht pagina's extra-druk, te reserveeren voor de Regeering, ons door Haar vrijdom van porto gegeven zou worden, en wel als vergoeding voor de ekstrakosten van druk en papier.

Toen Zijne Excellentie hiermede accoord ging, gaven wij, in stede van acht extra-bladzijden, er zestien!

Geen uitgever in Indië zal ons dit, tegen 2 cent per nummer, (porto) nadoen en als wij nu nog de extra-redactiekosten enz. in rekening brengen, kost die veelbesproken conventie met de Regeering ons ongeveer vijf-honderd gulden 's maands extra, waar het Gouvernement bezuinigde, nu het niet meer, zooals vroeger, gelden uit te geven heeft voor het vertalen of schrijven en het drukken ook, van boeken en brochures over nuttige onderwerpen, bovendien steeds op zeer ondoelmatige wijze verspreid!

Zoo kreeg een der Hoofdredacteuren, de Inl. arts J. E. Tehupeiory, indertijd last om populair eenige wenken neer te schrijven over maatregelen te nemen bij het uitbreken van cholera, en bleek hem later in zijn ressort Meester-Cornelis, dat dit zoo nuttige artikel niet onder de oogen kwam van die menschen, waarvoor het feitelijk bestemd was.

De methode thans gevolgd is veel practischer en kost aan het Gouvernement, om het eens plat uit te drukken, geen cent.

„Halt!” hoor ik u al roepen. „Je vergeet daar maar kalmweg, dat de post nu voor niets je **Bintang** bestellen moet, kost dat soms geen geld?” . . . Ik zal u antwoorden!

Zoals ik reeds zeide, werden er op last van het Gouvernement nu en dan gratis-brochures over volksgezondheid, veeteelt, landbouw, enz. onder de bevolking verspreid. Het Gouvernement vindt het nu eenmaal noodig, dat over dergelijke onderwerpen wordt gelezen en nagedacht. De oplagen dier brochures waren steeds echter akelig klein en de verspreiding daardoor zeer onvoldoende

1) Kaom Moeda = Het Jonge Volk, zoo noemen in Indië zich de voortstrevenden.

